

Handel ludźmi w Polsce

Raport za 2017 r.

Spis treści

Wprowadzenie	3
I. Polityka państw w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi	5
1.1. Podstawy prawne	5
1.2. Krajowy Plan Działania i Zespół	9
1.3. Najważniejsze decyzje w zakresie handlu ludźmi.....	13
1.3.1. Decyzje polityczne podjęte na poziomie rządowym	13
1.3.2. Decyzje podjęte na poziomie lokalnym.....	14
1.4. Plan Działań Biznes i Prawa Człowieka – praca przymusowa.....	16
1.4.1. Państwowa Inspekcja Pracy – przeciwdziałanie handlowi ludźmi, a w szczególności pracy przymusowej	17
1.4.2. Międzynarodowe akty prawne – społeczne aspekty praw człowieka.....	18
II. Organizacje systemu przeciwdziałania handlu ludźmi	20
Instytucje, narzędzia, przeciwdziałania handlu ludźmi	20
2.1. Poziom instytucjonalny	20
2.2. Poziom roboczy	23
2.3. Poziom organizacji pozarządowych.....	24
2.4. Wsparcie ofiar KCIK	26
2.5. Algorytmy oraz Krajowy Mechanizm Referencyjny.....	26
III. Trendy w handlu ludźmi w roku 2017	28
3.1. Ogólne trendy.....	28
3.2. Analiza danych na podstawie przykładowych grup potencjalnych ofiar handlu ludźmi.....	36
IV. Podsumowanie	41
Bibliografia	44

Wprowadzenie

Handel ludźmi jest formą współczesnego niewolnictwa i poważnym przestępstwem rażąco naruszającym podstawowe prawa człowieka, którego istotą jest wykorzystanie człowieka nawet za jego zgodą, przy użyciu konkretnych metod i środków. Jest zbrodnią naruszającą niezbywalne prawo każdego człowieka do godności zagwarantowanej przez liczne porozumienia międzynarodowe, a także przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej. Prawo to jest jednak globalnie łamane. Ofiarami handlarzy co roku padają miliony ludzi na całym świecie: kobiety i mężczyźni, dorośli i dzieci. ONZ informuje, że biznes ten niewoli ludzi i przynosi grupom przestępczym 32 miliardy dolarów dochodu każdego roku¹.

Handel ludźmi jest przestępstwem wieloczynnościowym, a sprawcy stosują szereg środków celem skutecznego zwerbowania i wykorzystania ofiar. Najczęściej są to metody dotyczące wprowadzania w błąd co do oferowanej pracy lub charakteru związku emocjonalnego pomiędzy werbnikiem a przyszłą ofiarą (tzw. metoda „na miłość”). Osoby są wykorzystywane do niewolniczej pracy, prostytucji, żebractwa, do popełniania przestępstw, do zawierania fikcyjnych umów, w tym także małżeńskich. Stają się więc silnie uzależnione od sprawców zarówno materialnie, jak i emocjonalnie. Dlatego też przeciwdziałanie handlowi ludźmi, jak również pomoc ofiarom mają wymiar wielosektorowy i wymagają kompetencji ekspertów z wielu dziedzin. Dodatkowo, warto być wyczulonym i mieć na uwadze, że w dyskursie społecznym panuje wiele mitów i błędnych przekonań na temat zjawiska handlu ludźmi. Jedynie prawidłowe zdefiniowanie kluczowych wskaźników/elementów handlu ludźmi może być pierwszym krokiem w identyfikacji ofiar i może pomóc uratować komuś życie.

Różnorodność form wykorzystania, transgraniczność, zróżnicowanie stosowanych przez sprawców środków przemocy, trudne, nieraz sprzeczne emocje ofiar, a także niejednolity odbiór społeczny procedury w zależności od regionu świata – wszystko to czyni z handlu ludźmi wyzwanie dla społeczności międzynarodowej oraz organów władzy i ścigania. Co więcej, handel ludźmi jest przestępstwem ściśle związanym z ruchami migracyjnymi, jest więc zjawiskiem niezwykle dynamicznym, dotyczącym całego świata i wynika przede wszystkim z istnienia problemów i różnic natury społecznej, ekonomicznej czy kulturowej. Podejmując próbę oceny skali i przyszłych trendów tego zjawiska, można spodziewać się w regionach napięć politycznych, kryzysów gospodarczych i militarnych (kraje pochodzenia ofiar), ale także w regionach względnego spokoju i równowagi gospodarczej (kraje docelowe). W dużym uproszczeniu można uznać, że regiony docelowe to państwa Europy Zachodniej i Północnej, pozostałe części Europy (tj. państwa Europy Wschodniej, Środkowej i Południowej) to regiony tranzytowe, zaś krajami pochodzenia są przede wszystkim państwa Azji i Afryki. W efekcie handel ludźmi to przestępstwo bardzo trudne do wykrycia i udowodnienia.

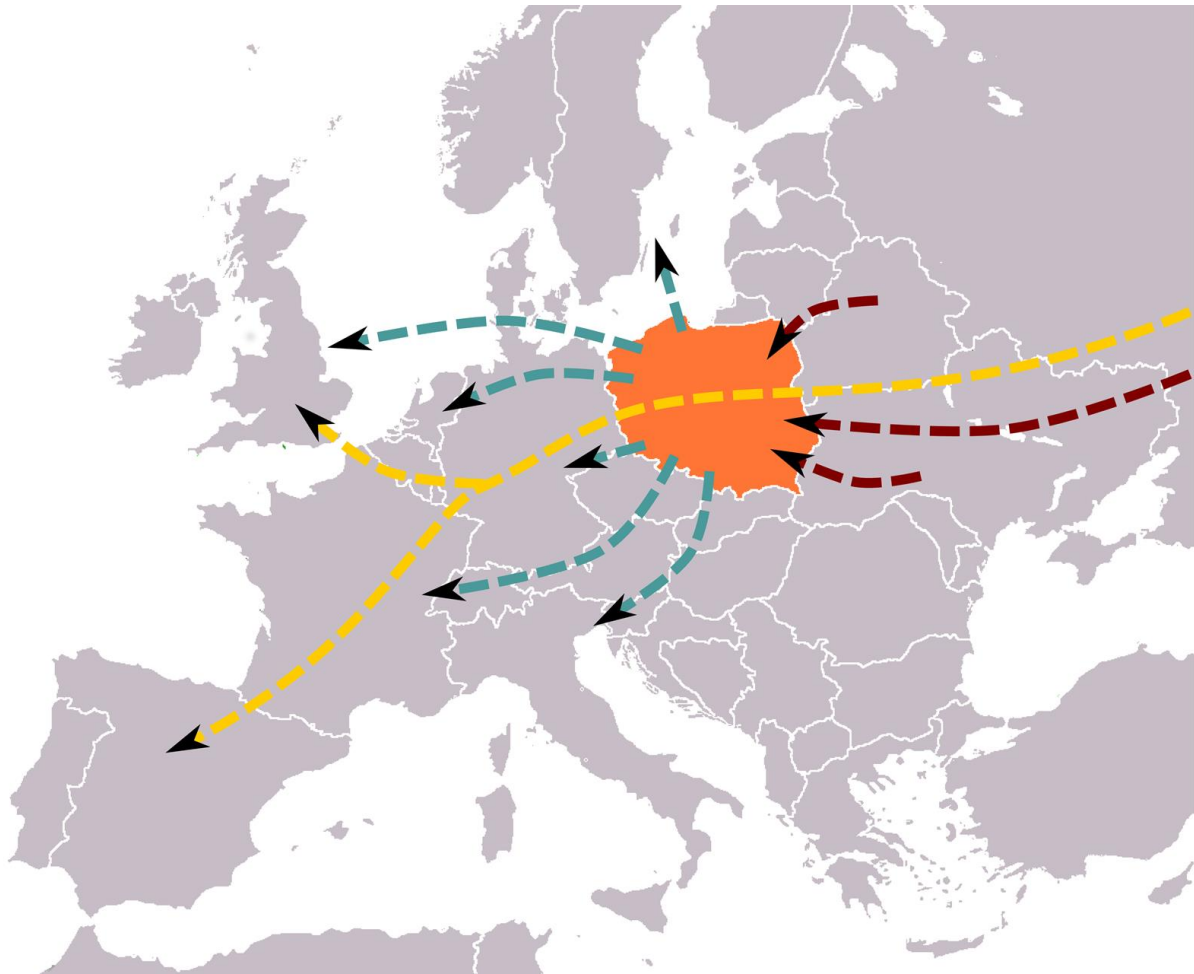
Czytelnik raportu powinien mieć świadomość, że Polska jest jednocześnie krajem pochodzenia, krajem tranzytowym oraz krajem docelowym dla ofiar handlu ludźmi. Obywatele polscy, zarówno kobiety jak i mężczyźni, na terenie naszego kraju są werbowani, a następnie wykorzystywani do pracy przymusowej, żebractwa, kradzieży lub wyłudzenia świadczeń oraz kredytów za granicą. W mniejszym stopniu niż kilka lat temu, niemniej wciąż widoczny jest proceder handlu kobietami. Polki padają ofiarą eksploatacji seksualnej, w tym zmuszania do prostytucji, lub innych usług seksualnych, zarówno za granicą jak i w Polsce. Nasz kraj jest również miejscem docelowym dla organizatorów tego procedury,

---

¹ *Global Report on Trafficking in Persons*, United Nations, New York, 2014.

a ofiarami są najczęściej obywatele państw europejskich: Rumunii, Bułgarii oraz Ukrainy, a także państw azjatyckich: m.in. Wietnamu, Filipin, Sri Lanki.

Poniższa mapa pokazuje, iż z uwagi na położenie geograficzne, Polska jest nie tylko państwem pochodzenia ofiar ale także państwem tranzytowym, przez które odbywa się transfer osób wykorzystywanych w procederze handlu z państw takich jak Ukraina, Białoruś, Wietnam do państw takich jak Szwecja, Norwegia, Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Hiszpania. Polska jest także państwem docelowym, do którego przybywają ludzie (głównie ze Wschodu tj. Ukraina, Białoruś, Wietnam) w nadziei na poprawę swojego bytu.

Źródło: <http://www.handelludzmi.eu/hl/o-handlu-ludzmi/handel-ludzmi-w-polsce/6145,Handel-ludzmi-w-Polsce.html>

Niniejszy Raport MSWiA jest próbą opisu tego skomplikowanego i odrażającego i dramatycznego procederu oraz metod przeciwdziałania, które zostały podjęte przez polskie służby i współpracujące z nimi organizacje pozarządowe w 2017 roku.

I. Polityka państw w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi

1.1. Podstawy prawne

Polska jest jednym z wielu państw, które aktywnie przeciwdziałają procederowi handlu ludźmi, ponadto zapewnia również opiekę i wsparcie dla osób, którzy padły ofiarą tego procederu. Polska jest stroną wielu regulacji prawa międzynarodowego, w tym następujących:

- **Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi**

Jako że handel ludźmi stanowi naruszenie podstawowych praw człowieka (zniewolenie, zmuszanie do pracy, prostytucji, żebractwa itp.) główną intencją państw członkowskich Rady Europy a także innych sygnatariuszy tejże Konwencji jest poszanowanie praw każdego człowieka bez względu na jej płeć, pochodzenie i wiek. Konwencja ma na celu zwiększenie efektywności działań w państwach (skoordynowanie oraz wzmocnienie polityki) poprzez zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, a także ochronę osób, które padły ofiarą tego strasznego procederu.

- **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar**

Instytucje Unii Europejskiej prowadzą intensywne działania w walce przeciwko handlowi ludźmi. W dyrektywie 36 z 2011 roku wskazano, iż działania muszą być podejmowane również z zaangażowaniem państw trzecich, skąd bardzo często pochodzą ofiary. Jednakże z uwagi na specyfikę i zaobserwowane tendencje, mówiące o tym, iż handel ludźmi jest silnie powiązany z pociąg to liczne środki wsparcia i pomocy nie mogą być jednorodne dla wszystkich.

- **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw**

Unia Europejska podjęła się działania mającego na celu chronienie ofiar przestępstw, w związku z tym ustanowiono normy minimalne w tym zakresie. Państwa członkowskie mogą także powiększyć i uzupełnić zakres tych praw, mając na celu zapewnienia wysokiego poziomu ochrony ofiar. Dyrektywa ma zastosowanie w sytuacji, w której zostanie popełnione przestępstwo na terenie Unii, w następstwie którego będzie toczyło się postępowanie karne. Gwarantuje prawa ofiarom przestępstw popełnionych poza terytorium Unii tylko i wyłącznie w związku z postępowaniem karnym toczącym się w Unii.

- **Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne NZ**

Organizacja Narodów Zjednoczonych jako organizacja międzynarodowa zrzeszająca większość państw na świecie postawiła sobie za cel zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, a także rozwój współpracy między narodami oraz propagowanie i przestrzeganie praw człowieka. W związku z powyższym, Zgromadzenie Ogólne NZ przyjęło Protokół, w którym szczególną uwagę zwraca się na zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, a w szczególności jeżeli chodzi o kobiety i dzieci, którym należy zapewnić należyłą pomoc i ochronę.

- **Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych**

Powyższy Protokół przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych uzupełnia Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Jej głównym celem jest podjęcie efektywnych działań mających na celu zapobieganie przemytowi migrantów wszelkimi dostępnymi drogami przemytu, a także o konieczności wymiany informacji i współpracy pomiędzy państwami.

- **Konwencja NZ w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji**

Powyższa Konwencja została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne NZ, w celu zapobiegania i zwalczania procederu handlu ludźmi (bardzo często przybiera postać prostytucji), który został uznany za przestępstwo międzynarodowe. Działania państw w głównej mierze skupiają się na zapobieganiu wykorzystywaniu osób w prostytucji, nawet jeżeli taka osoba wyraziła na to zgodę. Państwa zobowiązały się również do współpracy, ścigania i karania sprawców, wykorzystujących osoby w procederze handlu ludźmi.

- **Konwencja Nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz najgorszych form pracy dzieci**

Międzynarodowa Organizacja Pracy stojąca na straży przestrzegania i ochrony praw pracowników a także ograniczaniem pracy dzieci przyjęła Konwencję mającą na celu podjęcie natychmiastowych i restrykcyjnych działań zapobiegających wyzyskowi dzieci. Jako że każde dziecko powinno mieć zapewnione odpowiednie warunki do rozwoju tj. zapewnienia podstawowych potrzeb egzystencji, dostępu do edukacji, kultury i rozrywki rt., państwa zobowiązują się do wyeliminowania najgorszych form pracy dzieci tj. niewolnictwo, handel dziećmi, praca przymusowa, prostytucja, handel narkotykami, a przede wszystkim praca, w której narażone jest zdrowie, bezpieczeństwo a także moralność dziecka.

- **Konwencja Nr 105 Międzynarodowej Organizacji Pracy o zniesieniu pracy przymusowej**

Konferencja Ogólna Międzynarodowej Organizacji Pracy podjęła działania mające na celu zniesienie pracy przymusowej, a także wprowadziła zakaz wykorzystywania osób do pracy przymusowej jako środek nacisku, mobilizacji, sankcji, kary, wszelkiej dyskryminacji (rasowej, społecznej, narodowej, religijnej).

Oprócz zobowiązań międzynarodowych Polska wypracowała szereg regulacji prawa krajowego związanego z przeciwdziałaniem procederowi handlu ludźmi. Polskimi podstawami prawnymi do walki handlu ludźmi są:

- **Ustawa o cudzoziemcach**

Aktem prawnym zapewniającym poszanowanie praw osób w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi jest ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 roku (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593).

Ustawa o cudzoziemcach zawiera reguły dotyczące wjazdu, przejazdu, pobytu, a także wyjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W ustawie została określona procedura postępowania i organy, które są właściwe w tych sprawach. Wskazuje się, m.in.:

1. jeżeli istnieje podejrzenie, że osoba może być ofiarą handlu ludźmi to wydaje się jej zaświadczenie potwierdzające ten fakt [art. 170];
2. zasady legalizacji pobytu cudzoziemca na terytorium RP, gdzie zostaje wydane zaświadczenie potwierdzające legalny pobyt [art. 171];
3. warunki wydania zaświadczenia, które jest wydawane przez organ właściwy w procedurze postępowania w sprawie o przestępstwo (art. 189a § 1) – dla osób małoletnich ważne przez 4 miesiące, natomiast dla osób pełnoletnich na okres 3 miesięcy od dnia wydania [art. 172];
4. warunki wydania zezwolenia na pobyt czasowy cudzoziemcowi, który jest ofiarą handlu ludźmi, jeżeli spełnia warunki takie jak: pobyt na terenie RP, podjęcie współpracy z organami prowadzącymi sprawę, zerwanie wszelkich kontaktów z osobami w stosunku co do których istnieje przypuszczenie, że popełnili przestępstwo [art. 176];
5. okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy, którego udziela się na co najmniej 6 miesięcy [art. 177];
6. typy zezwoleń na pobyt dla ofiar przestępstwa, a więc zezwoleniu na pobyt stały, na czas nieokreślony, jeżeli osoba jest ofiarą handlu ludźmi i przebywała na terytorium RP przez złożeniem wniosku na stały pobyt, a także jeżeli współpracowała z organami ścigania, lub ma uzasadniony lęk przed powrotem do państwa pochodzenia, poświadczony przez prokuratora prowadzącego postępowanie [art. 195].

12 lutego 2018 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 roku (Dz. U. 2013 poz. 1650), w związku ze wdrożeniem dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE dotyczących warunków wjazdu oraz pobytu obywateli państw trzecich w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa. Ponadto, ustawa udoskonala ramy prawne pozwalające zarządzać migracjami w Polsce. Nowelizacja ustawy wprowadza m.in. nowe warianty zezwoleń pobyt czasowy, które będą wydawane przez urzędy wojewódzkie, tj. zezwolenie na pobyt czasowy z zamierzeniem wykonywania pracy w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa oraz w celu korzystania z mobilności długookresowej, także w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa. Dobre rozwiązanie stanowi również zapis stanowiący fundament udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy i pracę cudzoziemcowi, który będzie wykonywał pracę szczególnie istotną dla funkcjonowania polskiej gospodarki. Przepis ten wejdzie w życie 1 stycznia 2019 roku.

- **Ustawa o pomocy społecznej**

Kolejną ustawą, która zapewnia ochronę i posiada odpowiednie narzędzia, aby zaspokoić podstawowe potrzeby cudzoziemcom jest ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Najważniejszymi artykułami z ustawy pod względem zagadnienia handlu ludźmi są:

1. informacje o prawie do świadczeń w postaci interwencji kryzysowej, do podstawowych potrzeb takich jak jedzenie i ubranie [art. 5a];
2. pomoc społeczna jest udzielana osobom i rodzinom będących ofiarami handlu ludźmi [art. 7 pkt 7a];
3. wojewoda jest koordynatorem - do niego należą kwestie prewencyjne oraz wsparcia ofiar procederu handlu ludźmi [art. 22 pkt 15];

- **Ustawa o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej**

W ustawie z dnia 15 czerwca 2012 roku o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, najważniejszymi artykułami kątem handlu ludźmi są:

1. osoba, która zleca cudzoziemcowi pracę, bez pozwolenia na pobyt, która znajduje się w sytuacji szczególnego wykorzystania to jest to czyn, za który grozi pozbawienie wolności do lat 3 [art. 10 ust. 1];
2. takiej samej karze podlega ten, kto powierza wykonywanie pracy cudzoziemcowi przebywającemu bez ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium RP, będącemu pokrzywdzonym przestępstwem określonym w art. 189a § 1 kk [art. 10 ust. 2];
3. szczególne wykorzystanie tj. praca z naruszeniem prawa, urągająca godności człowieka, mająca niekorzystny wpływ na zdrowie i życie człowieka [art. 10 ust. 3];

- **Ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary**

Ustawa z dnia 28 października 2002 roku o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary stanowi akt prawny formułujący zasady odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, jako przestępstwa bądź też przestępstwa skarbowe, a także zasady postępowania w przedmiocie takiej odpowiedzialności. Najważniejszymi artykułami są:

1. podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności za czyn zabroniony [art. 3];
2. jednym z uwarunkowań stanowiących odpowiedzialność podmiotu zbiorowego jest niezbędne potwierdzenie orzeczenia sądu powszechnego popełnienia zabronionego czynu przez osobę fizyczną [art. 4].

- **Kodeks karny**

Jednym z najważniejszych artykułów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – kodeksu karnego jest art. 112, a także art. 189a które w sposób bezpośredni odnoszą się do przestępstwa handlu ludźmi. Art. 115 § 22 ustawy kodeks karny zawiera definicję handlu ludźmi, która stanowi, iż „handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej,
2. uprowadzenia,
3. podstępu,
4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą

– w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1–6.”.

Art. 115 § 23, odwołuje się do stanu, w którym człowiek jest traktowany przedmiotowo i jest niewolnikiem, natomiast art. 189a, mówi o karze pozbawienia wolności nie krótszej niż 3 lata, dla tego, który dopuszcza się handlu ludźmi, natomiast ten, kto podejmuje działania w celu przygotowania do popełnienia przestępstwa, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

- **Przestępstwa powiązane z handlem ludźmi:**

W toku prac organów ścigania innymi artykułami ustawy kodeks karny z 1997 roku wykorzystywane są również następujące artykuły:

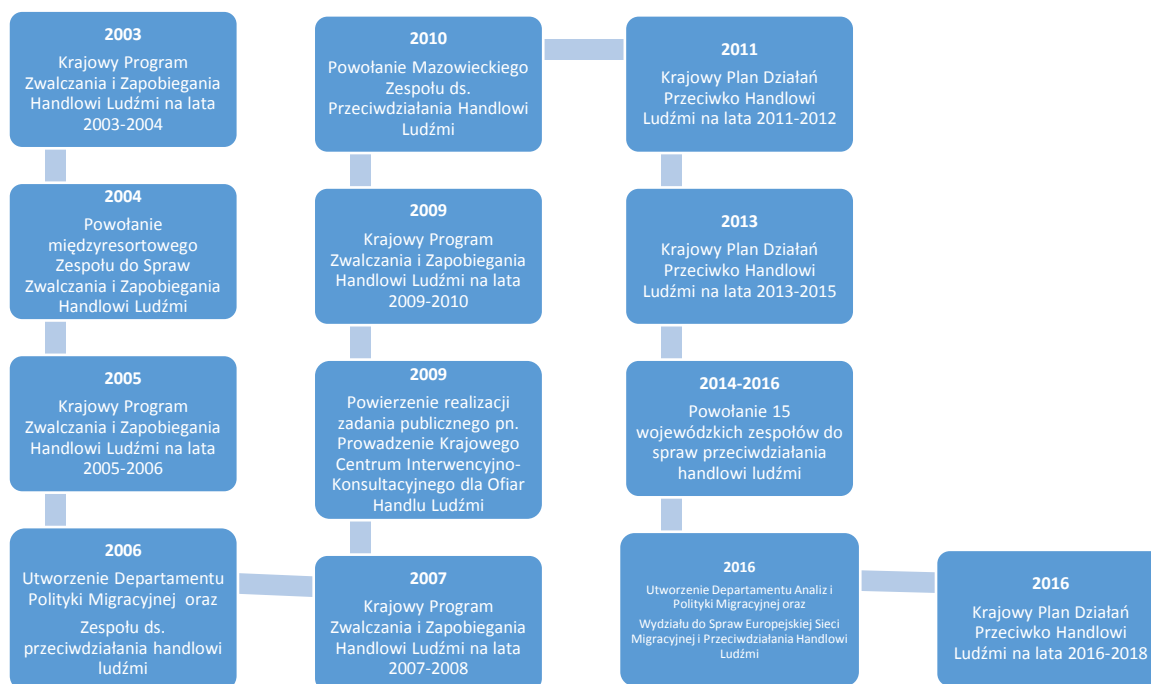
1. ten, kto odbiera człowiekowi wolność, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, natomiast jeśli pozbawienie wolności odbywało się przez okres dłuższy niż 7 dni, to w takim przypadku sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Ponadto, jeśli pozbawienie wolności wiązało się ze szczególnym udręczeniem, to sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata [art. 189];
2. ten, kto dopuszcza się przemocy wobec osoby lub stosuje groźby bezprawne w celu zmuszenia osoby do konkretnego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 [art. 191];
3. ten, kto stosuje przemoc, groźbę, podstęp, wykorzystując zaistniałe zależności, trudne położenie i zmusza w ten sposób osobę do uprawiania prostytucji, ten podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 [art. 203];
4. ten, kto chce osiągnąć korzyści majątkowe i popycha osoby do uprawiania prostytucji bądź też stwarza im odpowiednie warunki, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Natomiast, jeżeli osoba nakłaniana do prostytucji jest małoletnia, to wtedy sprawca, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 [art. 204].

1.2. Krajowy Plan Działania i Zespół

Krajowy Plan Działania

Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi jest podstawowym dokumentem dotyczącym funkcjonowania systemu zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w Polsce (KPD). Krajowy Plan jest rządowym dokumentem, przyjmowanym przez Radę Ministrów, zobowiązującym jego adresatów do wykonania określonych zadań w zakresie zwalczania handlu ludźmi. Adresatami KPD są poszczególne jednostki administracji centralnej, oraz inne instytucje i organizacje pozarządowe dobrowolnie zaangażowane w działania przeciwko handlowi ludźmi w Polsce. Zadania przewidziane w KPD finansowane są z budżetu państwa.

Pierwszy tego typu dokument (Krajowy Program Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2003-2004) został przyjęty przez Radę Ministrów 16 września 2003 r. W 2013 roku wydłużono okres obowiązywania KPD z dwóch do trzech lat.

Rysunek 1. 14 lat przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce. Opracowanie własne DAiPM

17 sierpnia 2016 r. Rada Ministrów przyjęła „Krajowy Plan Działań przeciwko handlowi ludźmi na lata 2016-2018” (dalej: KPD). To kolejny z następujących po sobie dokumentów, określających zadania z zakresu przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce, realizowanych począwszy od września 2003 roku.

Celem głównym Planu jest stworzenie warunków, koniecznych dla skutecznego przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce i wsparcia ofiar tego przestępstwa, a cele szczegółowe w tym kontekście to:

- podnoszenie świadomości nt. zjawiska handlu ludźmi;
- podniesienie standardu wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi (w tym małoletnim ofiarom handlu ludźmi);
- poprawa skuteczności działań instytucji, odpowiedzialnych za ściganie przestępstwa handlu ludźmi poprzez doskonalenie narzędzi prawnych, struktur oraz wdrażanie najlepszych praktyk;
- podniesienie kwalifikacji przedstawicieli instytucji i organizacji, zaangażowanych w przeciwdziałanie handlowi ludźmi i wsparcie ofiar tego przestępstwa;
- pogłębienie wiedzy nt. zjawiska handlu ludźmi i efektywności podejmowanych działań;
- wzmocnienie współpracy międzynarodowej.

Do planów dołączone są również sprawozdania z ich wykonania, które są obecnie opracowywane w Wydziale do Spraw Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi Departamentu Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w oparciu o informacje własne, a także przekazane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Komendę Główną Policji, Komendę Główną Straży Granicznej, Urząd ds. Cudzoziemców, Prokuraturę Krajową, Główny Inspektorat Pracy, Krajową Szkołę

Sądownictwa i Prokuratury, a także przez Wojewódzkie Zespoły ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi. Sprawozdanie zawiera również informację o działaniach, dotyczących problematyki handlu ludźmi realizowanych w 2017 r., ale nieobjętych Krajowym Planem.

Międzyresortowy Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi

Zespół został powołany na mocy zarządzenia nr 23 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 marca 2004 roku w sprawie utworzenia Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi (w kolejnych latach zmieniany zarządzeniami Prezesa Rady Ministrów). Od czternastu lat Zespół funkcjonuje jako podmiot opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów. Do zadań Zespołu należy ocena realizacji planów mających na celu zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi, a także proponowanie oraz opiniowanie podejmowanych działań, zmierzających do skutecznego zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi. Ponadto, do kompetencji Zespołu należy współpraca w przedmiotowym zakresie z organami administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi.

Funkcję przewodniczącego Zespołu pełni przedstawiciel ministra właściwego do spraw wewnętrznych w randze sekretarza bądź podsekretarza stanu. Natomiast funkcję zastępcy przewodniczącego pełni I Zastępca Komendanta Głównego Policji. Posiedzenia Zespołu odbywają się co najmniej dwa razy do roku. W skład Zespołu w 2017 r. wchodziłi przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (właściwi do spraw wewnętrznych i do spraw administracji publicznej), Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Krajowej, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Zdrowia, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendy Głównej Straży Granicznej, Komendy Głównej Policji, Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (Pełnomocnika ds. Równego Traktowania).

Wśród instytucji zaproszonych do udziału w pracach Zespołu w 2017 r. znajdowały się: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Główny Inspektorat Pracy, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej, organizacje pozarządowe: Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji, Fundacja YouCanFree.Us Polska, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury.

Rysunek 2. Międzyresortowy Zespół ds. Zwalczania i Zapobiegania handlowi ludźmi. Opracowanie własne DAiPM

W listopadzie 2017 r. do udziału w posiedzeniu Zespołu, które miało miejsce w dniu 7 grudnia 2017 roku, zaproszono również przedstawicieli Koordynatora Zespołu ds. CSR (Corporate Social Responsibility – społeczna odpowiedzialność biznesu) i kontaktów z Interesariuszami z Ministerstwa Rozwoju.

Do zadań Zespołu należy ocena realizacji planów mających na celu zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi, a także proponowanie oraz opiniowanie podejmowanych działań, zmierzających do skutecznego zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi. Ponadto, do kompetencji Zespołu należy współpraca w przedmiotowym zakresie z organami administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi.

W 2017 r. w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie odbyły się dwa posiedzenia Zespołu, które odbyły się 20 lutego i 7 grudnia. Podczas obrad zostały poruszone kwestie dotyczące m.in. sprawozdania z prac zespołu, bieżącego stanu realizacji KPD, informacje o prowadzeniu Krajowego Centrum Interwencyjno-Kryzysowego.

Jednym z priorytetowych zadań na 2018 r. jest kontynuacja usprawniania Krajowego Mechanizmu Referencyjnego poprzez wzmacnianie współpracy regionalnej oraz angażowanie wojewódzkich zespołów do spraw przeciwdziałania handlowi ludźmi. Ponadto, planowane jest stworzenie

scenariuszy lekcyjnych dla młodzieży, tak aby od września 2018 r. można było wprowadzić do szkół godziny lekcyjne nt. przestępstwa handlu ludźmi. Priorytetem będzie również opracowanie nowego Krajowego Planu Działań na kolejne lata, tj. 2019-2021, ponieważ obecnie obowiązujący Plan kończy swoje zastosowanie w grudniu 2018 r.

1.3. Najważniejsze decyzje w zakresie handlu ludźmi

W 2017 roku zostało podjętych wiele decyzji na szczeblu rządowym jak i na szczeblu lokalnym, mającym na uwadze polepszenie i usprawnienie działań prowadzonych na płaszczyźnie przeciwdziałania handlowi ludźmi. Oprócz rozwiązań prawnych, zostały podjęte inicjatywy, które przybliżyły ogółowi społeczeństwa problematykę handlu ludźmi. Wśród najważniejszych decyzji politycznych podjętych w roku 2017 znalazły się:

1.3.1. Decyzje polityczne podjęte na poziomie rządowym

- wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych, dotyczących wsparcia dla ofiar handlu ludźmi – cudzoziemców

W ramach prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw, mającej na celu przede wszystkim wdrożenie do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/66/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa (Dz. Urz. UE L 157 z 27.5.2014 r., str. 1), przewidziano modyfikację przepisów dotyczących cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi poprzez :

- rozszerzenie katalogu okoliczności powodujących, że pobyt cudzoziemca na podstawie zaświadczenia potwierdzającego istnienie domniemania, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny przestaje uważać się za legalny, w związku z przekroczeniem lub usiłowaniem przekroczenia granicy wbrew przepisom prawa, oraz związane z tą zmianą uzupełnienie przepisu określającego zawartość rejestru wydanych cudzoziemcom zaświadczeń, o których mowa w art. 170 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 roku o cudzoziemcach (art. 171 ust. 2 w/w ustawy),
- wprowadzenie możliwości udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy małoletniemu cudzoziemcowi, który otrzymał status pokrzywdzonego w postępowaniu w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, o którym mowa w art. 189a § 1 Kodeksu karnego, niezależnie, czy podjął on współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o to przestępstwo (art. 176 pkt 2 w/w ustawy),
- rezygnację z konieczności potwierdzania przez prokuratora prowadzącego postępowanie w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, że cudzoziemiec ma uzasadnione obawy przed powrotem do państwa pochodzenia, jako jednego z warunków udzielania cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt stały, na podstawie art. 195 ust. 1 pkt 5 ustawy o cudzoziemcach. Okoliczność ta będzie ustalana przez organ administracji właściwy w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt stały.

Przedmiotowa ustawa o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw została uchwalona dnia 24 listopada 2017 r. i opublikowana w Dzienniku Ustaw z 2018 r. pod pozycją 107. Ustawa weszła w życie z dniem 12 lutego 2018 r.

- kontynuacja i rozwój koncepcji kompleksowego zabezpieczenia potrzeb ofiar i ofiar-świadków handlu ludźmi – Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi w 2017 roku udzieliło wsparcia 187 osobom – ofiarom i domniemanym ofiarom handlu ludźmi. W ramach zadania publicznego pomoc otrzymało 133 nowych klientów, 54 osoby to klienci, którzy zgłosili się w poprzednich latach. W 2017 r., podobnie jak w roku poprzednim, zadanie KCIK realizowały na podstawie podpisanej umowy partnerskiej dwie organizacje pozarządowe – Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada (prowadząca schronisko dla ofiar w Warszawie) oraz Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej (prowadzące schronisko w Katowicach).

Konkurs na realizację zadania zleconego został rozstrzygnięty i w grudniu 2017 r. decyzją Pana Mariusza Błaszczaka, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, realizację zadania ponownie powierzono działającym na podstawie umowy partnerskiej Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada oraz Stowarzyszeniu Po MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej.

- opracowanie i wdrożenie nowego „Algorytmu postępowania funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi”

Opracowanie nowego dokumentu trwało w ramach prac grupy eksperckiej ds. wsparcia ofiar, działającej w ramach międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlu Ludźmi. Prace nad Algorytmem są w toku i będą kontynuowane w 2018 roku.

1.3.2. Decyzje podjęte na poziomie lokalnym

Wśród najważniejszych działań podejmowanych na poziomie lokalnym w roku 2017 należy zaznaczyć m.in.:

- stworzenie przez wojewódzkie zespoły ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, na stronach urzędów wojewódzkich, serwisów informacyjnych, poświęconych zjawisku handlu ludźmi oraz pracom zespołów²
- przeprowadzenie spotkań i warsztatów skierowanych do osób bezrobotnych

W 2017 roku w wielu województwach zostały zorganizowane warsztaty i szkolenia dla osób bezrobotnych, tak jak np. w województwie świętokrzyskim, gdzie doradcy EURES Wojewódzkiego Urzędu Pracy we współpracy z powiatowymi urzędami pracy przeprowadzili na terenie województwa

---

²Przykłady serwisów informacyjnych utworzonych przez Wojewódzkie zespoły ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, na stronach urzędów wojewódzkich: www.handelludzmi.slask.eu, <http://www.kielce.uw.gov.pl/pl/urzed/politykaspoleczna/przeciwdzialaniehandlo/10813,Przeciwdzialanie-handlowi-ludzmi.html>, http://muw.pl/default.aspx?page=handel_ludzmi.

świętokrzyskiego 46 spotkań grupowych. Spotkania i warsztaty skierowane do osób bezrobotnych poświęcone były poszukiwaniu pracy za granicą, bezpiecznym wyjazdom do pracy, sytuacji na rynkach pracy oraz warunkom życia i pracy w krajach UE. Łącznie uczestniczyło w nich 1096 osób (osoby bezrobotne, poszukujące pracy, młodzież, studenci).

Kontynuowano inicjatywę, jaką jest dyżur EURES w powiatowych urzędach pracy województwa świętokrzyskiego oraz w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Kielcach. Osoby zainteresowane mogły skorzystać z bezpośrednich indywidualnych konsultacji z doradcą EURES, zapoznać się z ofertami pracy w krajach UE/EOG oraz informacjami nt. przygotowania się do wyjazdu do pracy za granicą.

- organizowanie tematycznych konferencji

W wielu województwach w 2017 roku z inicjatyw podejmowanych przez różne podmioty organizowano konferencje dotyczące m.in. tematyki cudzoziemców poszukujących pracy w Polsce, tak jak to miało miejsce w woj. wielkopolskim, gdzie 30 maja 2017 r. w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Poznaniu odbyła się konferencja na temat „Cudzoziemcy na wielkopolskim rynku pracy” realizowana w ramach Partnerstwa na Rzecz Rozwoju Wielkopolskiego Rynku Pracy. Podczas spotkania omówione zostały kwestie legalizacji pobytu i zatrudnienia cudzoziemców w Polsce oraz kontroli pracodawców zatrudniających cudzoziemców. Zaprezentowana została działalność Biura Migrant Info Point, w zakresie informacji i wsparcia dla cudzoziemców w Poznaniu. Prelegentami konferencji byli między innymi członkowie Wojewódzkiego Zespołu do spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi. Uczestnikami spotkania byli także przedstawiciele samorządów powiatowych, związków zawodowych, związków pracodawców, stowarzyszeń i wyższych uczelni.

- prowadzenie spotkań dla młodzieży szkolnej

Przez cały 2017 rok, ze szczególnym uwzględnieniem okresu przedwakacyjnego oraz Europejskiego Dnia Przeciwko Handlowi Ludźmi prowadzone były zajęcia dla młodzieży szkolnej (gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, szkół ponadlicealnych, zakładów doskonalenia zawodowego, ośrodków szkolno-wychowawczych), realizowane przez wychowawców, pedagogów szkolnych oraz katechetów na prośbę Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi MSWiA i z wykorzystaniem przekazanych materiałów.

Na szczeblach regionalnych tak jak np. w województwie zachodniopomorskim - były realizowane systematyczne spotkania z młodzieżą szkolną w zakresie edukacji społecznej dotyczące zagrożenia jakim jest handel ludźmi. W ich trakcie omawiano sposoby działania sprawców, formy werbowania ofiar, a także możliwości jakie daje współpraca z wieloma organizacjami pozarządowymi w zakresie wsparcia dla osób poszkodowanych i ich rodzin. Bardzo precyzyjnie omawiano możliwość współpracy z Policją, zarówno w obszarze przeciwdziałania jak i zwalczania tego typu przestępstw. W sumie wszystkich spotkań w województwie zachodniopomorskim w 2017 roku było 444 i zostały przeprowadzone dla 10 680 osób.

- wdrożenie projektu profilaktycznego

W ramach realizowanego projektu profilaktycznego woj. warmińsko-mazurskim, w maju 2017 roku, pn. „Uczyć, informować, zapobiegać. Otwarte szkoły - otwarte jednostki Policji” zaprezentowano wykład pod hasłem „Jak edukować młodzież o zagrożeniach związanych

z handlem ludźmi”. Projekt realizowany był przez Komendę Wojewódzką Policji w Olsztynie przy udziale Sądu Okręgowego w Olsztynie i Kuratorium Oświaty w Olsztynie.

1.4. Plan Działań Biznes i Prawa Człowieka – praca przymusowa

Płaszczyzna biznesu i praw człowieka są niewątpliwie jednymi z najważniejszych, najczęściej poruszanych i dyskutowanych zagadnień. W związku z rozwojem społeczeństw niezbędne i konieczne stało się stworzenie i zapewnienie bezpieczeństwa osobom w związku z działalnością sfery biznesu. Rada Praw Człowieka ONZ w 2011 roku przyjęła Wytyczne dotyczące biznesu i praw człowieka (UN Guiding Principles on Business and Human Rights), które stanowią kluczowy postęp społeczności międzynarodowej w stronę zmniejszenia ryzyka naruszania praw człowieka. Zawierają one bowiem nie tylko obowiązki państw, dotyczące zapewnienia ochrony praw jednostki przed naruszeniami ze strony przedsiębiorstw, ale i też wymagają od przedsiębiorstw prewencji i ochrony praw człowieka, które wynikają nie tylko z regulacji prawa krajowego, ale i również z zobowiązań międzynarodowych.

Krajowy Plan Działania (KPD) na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2020 to dokument, nad którym były zaangażowane:

Ministerstwo Rozwoju, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Cyfryzacji, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Pełnomocnik Rządu do spraw społeczeństwa obywatelskiego, Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania a także Państwowa Inspekcja Pracy i Urząd Zamówień Publicznych.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji włączyło się w proces tworzenia prac nad Krajowym Planem Działania na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2020 poprzez stworzenie i realizację zadań w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, w szczególności do pracy przymusowej:

- Upowszechnienie Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy do państw członkowskich dotyczącej praw człowieka i biznesu – przyjętej przez Komitet Ministrów w dniu 2 marca 2016r. Rekomendacja zostanie rozpowszechniona wśród instytucji wchodzących w skład międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi (który jest organem opiniotwórczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów, a także wśród instytucji i organizacji zaproszonych do prac Zespołu) do grudnia 2018r.
- Opracowanie analizy zapisów Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy do państw członkowskich dotyczących praw człowieka i biznesu w celu oceny zgodności prawa i praktyki stosowanej w Polsce oraz sformułowanie propozycji ewentualnych działań niezbędnych do podjęcia w celu jej wdrożenia.

Termin realizacji zadań:

Styczeń 2018 - styczeń 2019 - przeprowadzenie analizy

Luty 2019 - grudzień 2019 - przeprowadzenie konsultacji na temat możliwości wdrożenia rekomendacji wynikających z przeprowadzonej analizy na forum międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.

MSZ jako koordynator prac nad Krajowym Planem Działania (KPD) na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2020 oparł Plan na podstawie 3 filarów zawartych w Wytycznych:

- zobowiązanie państwa do ochrony praw człowieka;
- odpowiedzialność przedsiębiorstw za poszanowanie praw człowieka;
- dostęp do środków zaradczych³.

Zagadnienie pracy przymusowej, jest bardzo istotne, szczególnie, że obserwuje się wzrost wykorzystywania osób na tej płaszczyźnie. KPD poprzez wdrożenie Wytycznych ONZ ma na celu zintensyfikowanie działań w dziedzinie ochrony praw człowieka i polepszeniu możliwości dochodzenia sprawiedliwości w przypadku, gdy prawa te zostaną pogwałcone przez biznes.

Dokument został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 maja 2017 roku.

1.4.1. Państwowa Inspekcja Pracy – przeciwdziałanie handlowi ludźmi, a w szczególności pracy przymusowej

Zadaniem w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, a w szczególności pracą przymusową zajmuje się również Państwowa Inspekcja Pracy, która, odgrywa bardzo istotną rolę. Państwowa Inspekcja Pracy została włączona do grupy instytucji i organizacji realizujących zadania służące przeciwdziałaniu temu zjawisku. Na poziomie centralnym, przedstawiciel Głównego Inspektoratu Pracy uczestniczy w posiedzeniach międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi oraz w pracach Grupy Roboczej tegoż Zespołu. Państwowa Inspekcja Pracy realizuje zadania w ramach Krajowego Planu i składa corocznie sprawozdanie z ich realizacji do MSWiA. Dodatkowo, wytypowani inspektorzy pracy z okręgowych inspektoratów pracy uczestniczą w pracach Zespołów Wojewódzkich ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi. W ramach realizowanych zadań kontrolno-nadzorczych, w szczególności podczas kontroli legalności zatrudnienia oraz powierzania i wykonywania pracy przez cudzoziemców, inspektorzy pracy sprawdzają, czy praca w kontrolowanym zakładzie pracy nie nosi znamion pracy przymusowej, którą charakteryzuje przejęcie nad pracownikiem kontroli, w wyniku czego dochodzi do naruszenia praw człowieka. W ocenie i identyfikacji ewentualnych ofiar handlu ludźmi, w szczególności do pracy przymusowej służą wskaźniki, tj. okoliczności podjęcia i wykonywania pracy, których występowanie może świadczyć o tym, że pracobiorca jest ofiarą tego typu przestępstwa (opracowane zarówno przez MOP, jak i MSWiA). Instrumentem służącym wzmocnieniu możliwości reagowania inspektorów pracy na nielegalne zatrudnianie cudzoziemców i zagrożenie zjawiskiem handlu ludźmi było podpisanie w 2008, a następnie w 2015 r. porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej a Głównym Inspektorem Pracy. Na jego podstawie możliwa jest przede wszystkim współpraca w zakresie podejmowania wspólnych kontroli przez funkcjonariuszy Straży Granicznej i inspektorów pracy oraz wymiana informacji o naruszeniu przepisów dotyczących cudzoziemców, w tym o przypadkach ich nielegalnego zatrudnienia. Skutecznemu zwalczaniu przestępstwa handlu ludźmi do pracy przymusowej służą także mechanizmy współpracy i wymiany informacji pomiędzy jednostkami państwowej inspekcji pracy i prokuratury – zarówno na poziomie

---

³ Krajowy Plan Działania (KPD) na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2020, źródło: <http://www.msz.gov.pl/resource/ae6c821f-94d5-4338-88ce-8c8498c7f37e:JCR>, s.9.

centralnym jak i na szczeblu terenowym, także oparte na zawartym w 2014 r. porozumieniu. Podniesieniu kwalifikacji kadry inspektorskiej zaangażowanej w działania dotyczące tej problematyki służą szkolenia doskonalące, realizowane w Ośrodku Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy we Wrocławiu. Istotnym narzędziem w zapobieganiu handlowi ludźmi do pracy przymusowej i przypadkom łamania praw pracowniczych wobec cudzoziemców jest procedura rozpatrywania skarg przez organy PIP. Skargi, z których treści wynika konieczność podjęcia natychmiastowego działania, są badane w pierwszej kolejności.

1.4.2. Międzynarodowe akty prawne – społeczne aspekty praw człowieka

Poza Krajowym Planem Działania (KPD) na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2020 w Polsce, obowiązuje szereg międzynarodowych aktów prawnych, które dotyczą społecznych aspektów praw człowieka, zobowiązują do zwrócenia szczególnej uwagi w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu, m.in.: Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (które składają się na tzw. Kartę Praw Człowieka).

Obowiązujące prawa w umowach międzynarodowych, które dotyczą społecznych aspektów praw człowieka, obligują do zwrócenia szczególnej uwagi w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu to:

- Europejska Karta Społeczna

W Europejskiej Karcie Społecznej zostały zawarte zagadnienia dotyczące praw m.in. do: pracy (odpowiednich warunków – bezpieczeństwo i higiena pracy), sprawiedliwego wynagrodzenia, szkoleń, organizowania się, rokowań zbiorowych, pomocy i ochrony dla pracowników migrujących i ich rodzin, zapewnieniu osobom niepełnosprawnym fizycznie lub umysłowo szkoleń zawodowych, a także rehabilitacji oraz readaptacji zawodowej i społecznej.

- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych

W Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych został zawarty zbiór praw, z których tak samo mogą korzystać kobiety i mężczyźni, m.in. prawo do: pracy, korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, tworzenia i przystępowania do związków zawodowych, opieki nad matkami w okresie przed i po urodzeniu dziecka, ochrony dzieci przed wyzyskiem ekonomicznym i społecznym, wolności od głodu, nauki.

- Konwencja o prawach dziecka

W Konwencji o Prawach dziecka zostały zawarte prawa, które mają na celu zapewnienie dzieciom szczególnej troski, wsparcia i pomocy, tak, aby mogły się one rozwijać prawidłowo i w przyszłości były przystosowane do funkcjonowania w społeczeństwie. Najważniejsze zapisy w Konwencji stanowią: zwalczanie nielegalnego transferu dzieci oraz ich nielegalnego wywozu za granicę, zakaz arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę życia prywatnego, rodzinnego lub domowego, w korespondencję, ochrona dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, zapewnienie dziecku niepełnosprawnemu psychicznie lub fizycznie pełni normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność. Ponadto

dzieciom przysługują prawa do: nauki, wypoczynku i czasu wolnego, a także ochrony przed wyczerpaniem ekonomicznym, przed wykonywaniem pracy, która może być niebezpieczna lub też może kolidować z kształceniem dziecka, bądź może być szkodliwa dla zdrowia dziecka lub jego rozwoju fizycznego, umysłowego, duchowego, moralnego lub społecznego

- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych

W Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych zostały zawarte prawa mające na celu popieranie, ochronę oraz korzystanie ze wszystkich praw człowieka i wolności zgodnie z poszanowaniem ich godności, m.in. do: dostępności, wolności i bezpieczeństwa osobistego, wolności od wykorzystywania, przemocy i nadużyć, ochrony integralności osobistej, mobilność, wolności wypowiedzenia się i wyrażania opinii oraz dostępu do informacji, pracy i zatrudnienia, odpowiednich warunków życia i ochrony socjalnej.

- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

W Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności zostały zawarte prawa i wolności przysługujące każdemu człowiekowi. Najważniejszymi prawami i wolnościami są: prawo do życia, zakaz stosowania tortur, niewolnictwa i pracy przymusowej, prawo do rzetelnego procesu sądowego, prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wolność myśli, sumienia i wyznania, wolność wyrażania opinii, wolność zgromadzania się i zrzeszania się, prawo do skutecznego środka odwoławczego, zakaz dyskryminacji, ochrona własności, zakaz pozbawiania wolności za długi oraz zakaz ponownego sądenia lub karania.

II. Organizacje systemu przeciwdziałania handlu ludźmi

Instytucje, narzędzia, przeciwdziałania handlu ludźmi

2.1. Poziom instytucjonalny

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, a w jego ramach Departament Analiz i Polityki Migracyjnej (DAiPM), jest głównym koordynatorem polityki państwowej wobec handlu ludźmi. Przedstawiciel ministra właściwego ds. wewnętrznych – wicedyrektor DAiPM pełni funkcję sekretarza w Zespole do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. Departament zapewnia obsługę merytoryczną i organizacyjno-techniczną tego Zespołu. W ramach Departamentu działa utworzony w 2006 roku Wydział ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlu Ludźmi. Wydział jest odpowiedzialny za:

- obsługę prac międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, jak również Grupy Roboczej i grup eksperckich,
- monitorowanie prac związanych z realizacją krajowych planów działań przeciwko handlowi ludźmi,
- przygotowanie i opracowanie krajowych planów działań,
- koordynację procesu gromadzenia analiz, informacji i danych statystycznych nt. zjawiska handlu ludźmi,
- prowadzenie współpracy międzynarodowej w zakresie handlu ludźmi,
- nadzór nad wykonywaniem zadań przez Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi (KCIK)⁴,
- prowadzenie portalu internetowego handelludzmi.eu.

Urząd do Spraw Cudzoziemców

Urząd pełni istotną rolę w zakresie wstępnej identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi wśród cudzoziemców, ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce. W ramach prowadzonych postępowań o nadanie statusu uchodźcy, pracownicy Urzędu mogą uzyskiwać informacje wskazujące, że cudzoziemiec padł ofiarą handlu ludźmi. Ponadto, w Departamencie Postępowań Uchodźczych jest wskazany nieetatowy koordynator ds. handlu ludźmi, odpowiedzialny za koordynację działań oraz właściwy przepływ informacji.

⁴ Obecna nazwa obowiązuje od 2016 roku.

Policja

Do działań w zakresie zwalczania handlu ludźmi decyzją Komendanta Głównego Policji z dnia 22 stycznia 2014 r. powołany został Wydział do Walki z Handlem Ludźmi Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji. Do zadań Wydziału należy przede wszystkim zwalczanie przestępczości związanej z handlem ludźmi, pedofilią i pornografią dziecięcą. W zakresie swych zadań Wydział do Walki z Handlem Ludźmi współpracuje z organami sprawiedliwości, administracji publicznej i kontroli państwowej, organizacjami pozarządowymi, społecznymi i instytucjami użyteczności publicznej. Ponadto, Wydział realizuje działania o charakterze międzynarodowym poprzez współpracę operacyjną i śledczą z organami ścigania innych państw.

Wydział do Walki z Handlem Ludźmi nadzoruje i koordynuje prace Zespołów do Walki z Handlem Ludźmi powołanych na podstawie Zarządzenia KGP⁵ w Wydziałach Kryminalnych w Komendach Wojewódzkich Policji oraz koordynatorów w Wydziałach Prewencyjnych. Policyjne Wojewódzkie Zespoły do walki z Handlem Ludźmi mają za zadanie stosowanie rozwiązań przyjętych w Algorytmie postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, prowadzenie rozpoznania, monitorowanie potencjalnych miejsc przestępstw handlu ludźmi oraz uczestniczenie w międzynarodowych operacjach i szkoleniach związanych ze zwalczaniem procederu.

Straż Graniczna

Straż Graniczna pełni szczególną funkcję w zakresie walki z handlem ludźmi w odniesieniu do cudzoziemców. To funkcjonariusze Straży Granicznej bardzo często mają pierwszy kontakt z ofiarami tego przestępstwa, co za tym idzie, często dokonują identyfikacji ofiar. Jak wszystkie opisane instytucje, Straż Graniczna uczestniczy w wykonywaniu krajowych planów działań przeciwko handlowi ludźmi. W 2008 r. powołany został w Komendzie Głównej Straży Granicznej Zespół ds. stałego monitoringu i koordynacji działań Straży Granicznej w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi. Jednostka ta ma za zadanie koordynowanie realizacji przedsięwzięć, wynikających z realizacji Krajowego Planu, koordynowanie działań SG w zakresie zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi z uwzględnieniem potrzeb szkoleniowych, przeprowadzanie monitoringu i analizy przypadków ujawniania ofiar oraz współpracę z innymi organami właściwymi w zakresie zwalczania tego przestępstwa.

Ponadto, od 2009 r. w strukturach Zarządu Operacyjno-Śledczego KGSG działa Sekcja ds. Nielegalnej Migracji i Handlu Ludźmi, która odpowiada m.in.: za koordynację i nadzór nad działaniami podejmowanymi przez Straż Graniczną w zakresie zwalczania handlu ludźmi. W każdym z oddziałów Straży Granicznej w wydziale operacyjno-śledczym powołano nieetatowego koordynatora do spraw zwalczania handlu ludźmi, odpowiedzialnego za koordynację i współpracę pomiędzy

---

⁵ Zarządzenie Nr 14 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie niektórych zadań wykonywanych przez Policję w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstwa handlu ludźmi oraz innych czynów zabronionych z nim związanych.

właściwymi komórkami organizacyjnymi Straży Granicznej, Policji oraz innymi instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie tego procederu.

Prokuratura

Za walkę z handlem ludźmi w Prokuraturze Krajowej⁶ odpowiedzialny jest Departament do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji. Jednostka ta koordynuje działania Prokuratury w zakresie ścigania handlu ludźmi. Wyznaczony jest specjalny prokurator-koordynator ds. handlu ludźmi. Od 2007 r. także w prokuraturach apelacyjnych wyznaczeni są prokuratorzy pełniący funkcję konsultantów w zakresie handlu ludźmi. W 2014 roku zostały skierowane do użytku dla prokuratorów prowadzących sprawy dotyczące handlu ludźmi Wskazówki dotyczące prowadzenia postępowań w sprawach handlu ludźmi.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Resort odgrywa kluczową rolę w zakresie wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi. W ramach pomocy społecznej przewidziana jest możliwość udzielenia interwencji kryzysowej bezpośrednio z uwagi na potrzebę ochrony ofiar (art. 5a, 7a i inne ustawy z dnia 12 marca 2004 roku. o pomocy społecznej Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593 z późn. zm.). W 2014 roku MRPiPS przyjęło opracowane przez grupę ekspercką ds. wsparcia ofiar handlu ludźmi Standardy bezpiecznego schronienia dla ofiar handlu ludźmi i przekazało je jako materiał pomocniczy dla kadry pomocy społecznej prowadzącej ośrodki interwencji kryzysowej oraz punkty interwencji kryzysowych. MRPiPS prowadzi od 2008 r. coroczny cykl szkoleń dla personelu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej nt. wsparcia ofiar handlu ludźmi, w tym również na temat zasad i współpracy ośrodków interwencji kryzysowej z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym.

Państwowa Inspekcja Pracy

Kontroluje legalność zatrudnienia cudzoziemców w Polsce. W zakresie kontroli współpracuje ze Strażą Graniczną, wojewodami, powiatowymi urzędami pracy oraz z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych.

W 2007 roku Inspekcja uzyskała kompetencje do m.in. kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców. Krokiem mającym na celu wzmocnienie możliwości reagowania inspektorów pracy na nielegalne zatrudnianie cudzoziemców i zagrożenie zjawiskiem handlu ludźmi było podpisanie w roku 2008 porozumienia między Komendantem KGSG a Głównym Inspektorem Pracy. Na jego podstawie możliwa jest współpraca w zakresie podejmowania wspólnych kontroli. Dzięki współpracy,

---

⁶ Na mocy ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (Dz. U. 2016 poz. 177) połączono funkcję Ministra Sprawiedliwości oraz Prokuratora Generalnego. Przestała funkcjonować niezależna od struktur rządowych Prokuratura Generalna, której kompetencje zostały przeniesione do Prokuratury Krajowej (zapewnia obsługę Prokuratora Generalnego oraz Prokuratora Krajowego).

przypadki handlu ludźmi, zidentyfikowane przez inspektorów pracy, są przedmiotem śledztw prowadzonych przez właściwe organy ścigania.

W 2015 roku zostało zawarte nowe Porozumienie Głównego Inspektora Pracy i Komendanta Głównego Straży Granicznej w sprawie zasad współdziałania (zastępujące Porozumienie z 2008 roku). Kontynuowano model współpracy ze Strażą Graniczną zmierzający do przejęcia w przyszłości przez tę formację zadań dotyczących kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców. Współpraca PIP i SG nie opiera się już w największym stopniu na wspólnych kontrolach, ale na wymianie doświadczeń, dobrych praktyk oraz interpretacji przepisów. Obie instytucje prowadzą większość kontroli samodzielnie.

2.2. Poziom roboczy

Grupa ekspercka Międzyresortowego Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi ludźmi

W 2017 r. odbyły się trzy spotkania grupy eksperckiej ds. wsparcia ofiar międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. Pierwsze posiedzenie miało miejsce w dniu 29 stycznia, drugie 3 lutego, trzecie 16 maja. Spotkania te odbyły się z udziałem przedstawicieli: MSWiA, KGP, KGSG, PG oraz organizacji pozarządowych, prowadzących Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne - Fundacji La Strada i Stowarzyszenia Po-MOC.

- W roku 2017 roku przedstawiciele Straży Granicznej uczestniczyli w pracach grupy eksperckiej ds. wsparcia ofiar, działającej w ramach międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlu Ludźmi. W trakcie spotkań omawiano strategiczne przedsięwzięcia wynikające z KPD, jak i konkretne przypadki ujawnionych przez organy ścigania ofiar handlu ludźmi.
- Przedstawiciel Prokuratury Krajowej brał udział w grupie eksperckiej ds. wsparcia ofiar międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.
- Przedstawiciel Prokuratury Krajowej Departamentu ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji brał udział jako wykładowca i uczestnik w grupie eksperckiej ds. wsparcia ofiar międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.

Zespoły wojewódzkie do spraw przeciwdziałania handlowi ludźmi

W skład Zespołów wojewódzkich wchodzi przedstawiciele różnych instytucji publicznych, organów ścigania i organizacji pozarządowych na szczeblu regionalnym. Udział przedstawicieli poszczególnych instytucji uzależniony jest od decyzji wojewody. W pracach dotychczas powołanych zespołów udział biorą, przede wszystkim, przedstawiciele urzędów wojewódzkich, Policji, Straży Granicznej, prokuratur, inspekcji pracy, urzędów pracy, samorządów, kuratoriów oświaty i placówek oświatowych oraz organizacji pozarządowych.

Przedstawiciele instytucji, uczestniczących w pracach zespołów regionalnych zwiększą efektywność swoich działań poprzez bieżącą wymianę informacji oraz koordynację wszelkich podejmowanych przedsięwzięć, w tym o charakterze prewencyjnym.

2.3. Poziom organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe pełnią funkcję wspierającą organy i instytucje państwowe w działaniach na rzecz zwalczania handlu ludźmi, pomocy ofiarom i edukowaniu społeczeństwa.

Ogólnopolska Sieć Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi

Organizacje pozarządowe zaangażowane w zwalczanie handlu ludźmi skupiają się Ogólnopolskiej Sieci Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi, która powstała w lipcu 2014 roku w ramach realizacji projektu finansowanego ze środków Funduszu Norweskiego. Obecnie Sieć skupia

19 organizacji pozarządowych, docelowo znajdzie się w niej 28 organizacji ze wszystkich województw. Głównym zamierzeniem Sieci jest utworzenie wysokospecjalistycznej sieci organizacji przeciwdziałających handlowi ludźmi w celu poprawy jakości i efektywności ich pracy, profesjonalizacji działań oraz wzmocnienia potencjału, tak by w efekcie mogły być partnerem instytucji publicznych i organów ścigania we wspólnych działaniach, mających na celu zapobieganie handlowi ludźmi oraz wsparcie ofiar tego przestępstwa. W ramach działań Sieci znajduje się

m.in. wzmocnienie wojewódzkich zespołów ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, opracowanie standardów świadczenia usług dla ofiar handlu ludźmi, w szczególności zachowania bezpieczeństwa i prywatności oraz szacunku dla wyborów ofiar, a także zorganizowanie serii warsztatów z tematyki handlu ludźmi dla organizacji pozarządowych. Dzięki działaniom Sieci wybrane organizacje pozarządowe z terenu całej Polski są przygotowywane do pracy z ofiarami handlu ludźmi, w efekcie czego uzyskanie profesjonalnej pomocy będzie możliwe docelowo w każdym województwie.

Najważniejsze organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką handlu ludźmi

Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada

Powstała w 1996 r. Celem Fundacji jest działanie na rzecz poszanowania praw człowieka, zwalczanie handlu ludźmi, niewolnictwa i pracy przymusowej oraz przeciwdziałanie eksploatacji prostytutki, a także przestępstwom przeciwko wolności i zdrowiu jednostki. Fundacja od początku swojego istnienia działa aktywnie na rzecz pomocy ofiarom. Od 2009 r., czyli od uruchomienia KCIK, jest zaangażowana w prace Centrum – jak dotąd corocznie wygrywała konkurs MSW(iA) na prowadzenie Centrum, zapewniając wyspecjalizowaną kadrę i schronisko dla pokrzywdzonych kobiet w Warszawie.

Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej

Zostało założone w 1998 roku. Misją Stowarzyszenia jest kompleksowa pomoc kobietom w sytuacji kryzysowej poprzez: zapewnienie bezpiecznego schronienia, towarzyszenie w procesie rozwoju osobistego, działania profilaktyczne i edukacyjne w

zakresie przemocy, handlu ludźmi i przymuszonej prostytutki. Głównym celem Stowarzyszenia jest pomoc kobietom i ich dzieciom zagrożonym lub dotkniętym przemocą seksualną, fizyczną i psychiczną,

ofiaram handlu kobietami oraz ich rodzinom. Od 2014 roku Stowarzyszenie jest zaangażowane w funkcjonowanie KCIK, w ramach którego prowadzi w Katowicach schronisko dla pokrzywdzonych kobiet.

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć

Jest pozarządową organizacją pożytku publicznego założoną w 2002 roku w Krakowie. CPPHN działa na rzecz ochrony praw człowieka, przede wszystkim świadcząc bezpłatną pomoc prawną osobom z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i dyskryminacją, w tym osobom ubogim, ofiarom przemocy domowej, cudzoziemcom i uchodźcom, prowadzi monitoringi przestrzegania standardów praw człowieka, podejmuje interwencje prawne i działalność rzeczniczą oraz realizuje projekty badawcze i edukacyjne. Centrum podejmuje także działania mające na celu przeciwdziałanie handlowi ludźmi, w tym dziećmi, poprzez organizowanie kampanii społecznych oraz udzielanie wsparcia prawnego ofiarom. Centrum publikuje także cykliczne raporty dotyczące handlu ludźmi w Polsce, w których oprócz analizy skali i obrazu zjawiska, jest oceniany także system pomocy ofiarom przestępstwa (dotychczas ukazały się 4 edycje raportu).

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Działająca od 1991 roku Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje) wspiera dzieci i ich rodziny niosąc pomoc w sytuacjach krzywdzenia. W jej placówkach pomoc psychologiczną i prawną mogą znaleźć dzieci, które doświadczyły krzywdzenia (przemocy fizycznej, przemocy psychicznej, wykorzystywania seksualnego, zaniedbania, cyberprzemocy) oraz ich rodziny. Oferowane jest również wsparcie rodzicom małych dzieci w wieku 0-6 lat, którzy z różnych względów nie są przygotowani do świadomej, bezpiecznej opieki i wychowania swoich dzieci. Celem Fundacji jest wspieranie dzieci w przezwyciężeniu traum, jakie niosą za sobą doświadczenia krzywdy. Fundacja aktywnie współpracuje z Policją, w kwestii zwalczania przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci. Fundacja prowadzi stronę internetową stopsekssturystyce.fdds.pl, gdzie można zgłaszać przypadki wystąpienia przestępstw z udziałem dziećmi, a wyniki na bieżąco są przekazywane Policji.

Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych

Założona w 1999 r. organizacja pozarządowa zajmuje się problemem zaginięć w Polsce. Jest organizacją pożytku publicznego. Itaka odnajduje zaginionych, pomaga ich rodzinom, przeciwdziała zaginięciom. Prowadzi internetową bazę danych osób zaginionych, całodobową linię wsparcia dla zaginionych i ich rodzin oraz Telefon w Sprawie Zaginionego Dziecka. Wszelką pomoc Itaka świadczy bezpłatnie. Itaka współpracuje z Komendą Główną Policji i jest organizacją członkowską Federacji Missing Children Europe.

Lista powyższych organizacji pozarządowych nie jest pełna. Pomoc ofiarom handlu ludźmi udziela kilkadziesiąt podmiotów m.in. Caritas, Polski Czerwony Krzyż, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta i wiele innych organizacji, fundacji oraz stowarzyszeń, świadczących różne formy wsparcia dla osób poszkodowanych, w tym także dla pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi.

2.4. Wsparcie ofiar KCIK

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi jest realizowanym od 2009 roku, finansowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, zadaniem publicznym, skierowanym do polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi. Co roku MSWiA ogłasza otwarty konkurs na prowadzenie KCIK. Obecnie Centrum jest prowadzone przez Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada oraz Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej. W ramach KCIK funkcjonuje skierowany do cudzoziemców Program Wsparcia i Ochrony Ofiary/Świadka Handlu Ludźmi.

KCIK zostało powołane po to, aby pomagać ofiarom handlu ludźmi w Polsce. W ramach jego zadań mieści się identyfikacja ofiar handlu ludźmi, interwencja, poradnictwo prewencyjne, konsultacje dla instytucji i organizacji oraz prowadzenie specjalistycznego schroniska dla ofiar. Pracownicy KCIK udzielają porad nie tylko ofiarom handlu ludźmi, ale także ich bliskim, organizacjom i instytucjom, osobom zagrożonym handlem ludźmi.

Kluczowa w udzielaniu pomocy ofiarom handlu ludźmi jest ich wstępna identyfikacja, którą w większości przypadków przeprowadzają organy ścigania. Po identyfikacji ofiary następuje konieczność zapewnienia jej bezpieczeństwa, odizolowania od sprawców i umieszczenia w bezpiecznym miejscu. To najważniejszy cel działania KCIK: kompleksowa pomoc ofiarom procederu, która jest udzielana przez organizacje pozarządowe. Osoba objęta pomocą może liczyć na pełne wsparcie: zakwaterowanie, opiekę medyczną i psychologiczną, konsultacje prawne. W ciągu 2016 roku jego pracownicy odebrali ponad 10 tysięcy telefonów z prośbą o pomoc lub informację.

2.5. Algorytmy oraz Krajowy Mechanizm Referencyjny

Algorytm postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi

Ściganie przestępczości handlu ludźmi jest procesem złożonym, co związane jest z faktem, iż w większości przypadków mamy do czynienia z jednej strony z działaniem zorganizowanych grup przestępczych o międzynarodowym składzie, wykorzystujących całe spektrum działań charakterystycznych dla tego typu przestępczości (przemoc fizyczna i psychiczna, zastraszanie, szantaż, pozbawienie wolności, groźby), z drugiej zaś z pokrzywdzonymi, zazwyczaj kobietami i dziećmi. Nierzadko funkcjonariusze organów ścigania stykając się z potencjalnym pokrzywdzonym mają problemy z jego identyfikacją, a co za tym idzie z podjęciem prawidłowej decyzji co do dalszego trybu

postępowania. Celem usystematyzowania działań organów ścigania podejmowanych w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, niezbędnym jest przestrzeganie algorytmu postępowania, który uwzględniając specyfikę tego rodzaju działań przestępczych i konieczność respektowania międzynarodowych standardów postępowania wobec pokrzywdzonych tym przestępstwem, określa tryb postępowania organów ścigania. Algorytm składa się z 2 części tj. z zasad ogólnych i z zasad postępowania z pokrzywdzonym/świadkiem przestępstwa handlu ludźmi, niebędącym obywatelem RP.

Krajowy Mechanizm Referencyjny

W 2016 roku spotkaniu Grupy Roboczej międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi (08.12.) powołano grupę ekspercką do opracowania zasad funkcjonowania Krajowego Mechanizmu Referencyjnego z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, Komendy Głównej Policji, Komendy Głównej Straży Granicznej, Urzędu ds. Cudzoziemców, Prokuratury Krajowej, Państwowej Inspekcji Pracy, Ministerstwa Sprawiedliwości, organizacji prowadzących Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne – Fundacji La Strada i Stowarzyszenia Po-MOC oraz innych organizacji pozarządowych.

Prace nad tworzeniem Krajowego Mechanizmu Referencyjnego były nadal toczone w 2017 roku, w ramach Departamentu Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

III. Trendy w handlu ludźmi w roku 2017

3.1. Ogólne trendy

Statystyczny obraz zjawiska

Mając na uwadze, że handel ludźmi jest przestępstwem niemal w całości zdominowanym przez zorganizowane grupy przestępcze często o charakterze międzynarodowym, postępowania karne w tego typu sprawach są bardzo czasochłonne i mogą być prowadzone nawet kilka lat, nim sprawcy skutecznie zostaną osądzeni prawomocnym wyrokiem. W związku z tym, chcąc właściwie ocenić aktualną skalę zjawiska, należy posługiwać się przede wszystkim informacjami gromadzonymi na początkowych etapach postępowań prowadzonych przez upoważnione do tego organy tj. prokuraturę, Policję i Straż Graniczną. Z uwagi jednak na różną metodologię gromadzenia danych przyjętą przez ww. podmioty, poniższe statystyki w celu zapewnienia przejrzystości zostały przedstawione odrębnie. Istotnym uzupełnieniem aktualnego obrazu zjawiska są również informacje pochodzące od organizacji pozarządowych współpracujących z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości w zakresie wspierania pokrzywdzonych tym przestępstwem. Ponadto, w rozdziale, uwzględniono dane Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi.

Podstawą prawną prowadzonych postępowań przeciwko przestępstwu handlu ludźmi jest zwłaszcza art. 189a §1 oraz art. 189a §2 k.k.

Organami wszczynającymi postępowanie przeciwko przestępstwu handlu ludźmi są: Komenda Główna Policji, Komenda Straży Granicznej oraz Prokuratura Krajowa.

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi

Poniższa tabela przedstawia liczbę obywateli Polski, a także obywateli innych państw, którzy w latach 2012-2017 skorzystali ze wsparcia KCIK. W roku 2013 i 2015 zapewniono wsparcie największej liczbie osób, nie tylko jeżeli chodzi o beneficjentów ogółem, ale także jeżeli weźmiemy pod uwagę liczbę obywateli RP, którzy byli beneficjentami KCIK.

Rok	Liczba ob. RP	Beneficjenci ogółem
2012	89	193
2013	103	222
2014	71	207

2015	103	229
2016	96	200
2017	87	187

Tabela 1. Liczba obywateli RP oraz beneficjentów KCIK ogółem w latach 2012- 2017. Opracowanie własne na podstawie danych KCIK.

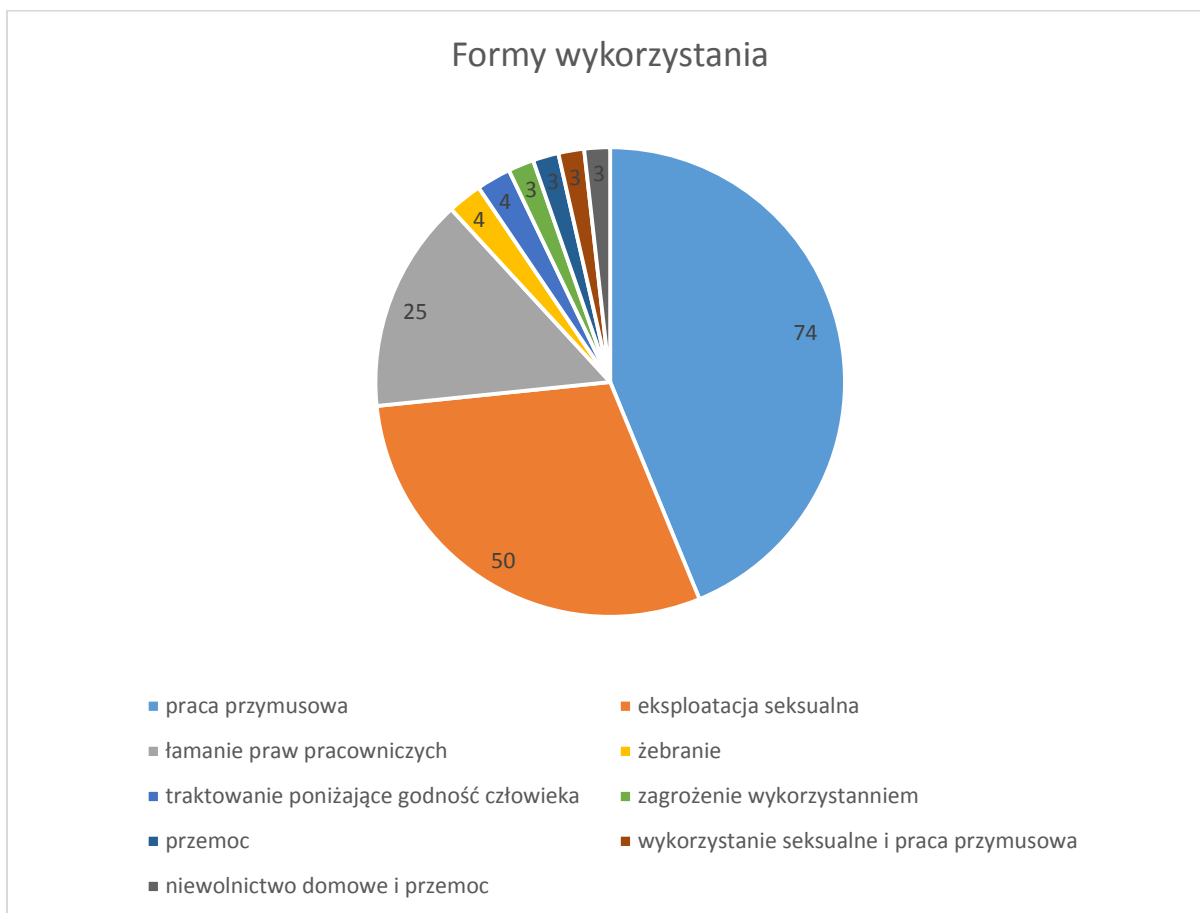
Poniższa tabela przedstawia liczbę oraz pochodzenie ofiar, które otrzymały wsparcie od KCIK. Największą liczbę ofiar, które padły ofiarą handlu ludźmi stanowili obywatele pochodzący z Polski i Ukrainy. Jednakże statystyki pokazują, iż wśród ofiar są też obywatele państw takich jak Wietnam, Tadżykistan, Filipiny, Białoruś, Bułgaria i inne.

Kraj pochodzenia i liczba ofiar	
Arabia Saudyjska – 1	Mongolia – 1
Armenia – 1	Maroko – 2
Białoruś – 5	Nepal – 1
Bułgaria – 5	Nigeria – 1
Czeczenia – 1	Polska – 87
Filipiny – 6	Rumunia – 2
Gambia – 1	Sri Lanka – 2
Gruzja – 2	Syria – 1
Gwinea – 1	Szwecja – 1
Kamerun – 1	Tadżykistan – 8
Kenia – 1	Ukraina – 48
Kongo – 1	Wietnam – 6
Mołdawia – 1	Razem: 187 osób

Tabela 2. Kraj pochodzenia i liczba ofiar, którym pomógł KCIK. Opracowanie własne na podstawie danych KCIK.

Głównymi formami wykorzystania są: praca przymusowa, eksploatacja seksualna, łamanie praw pracowniczych, żebranie, przemoc. W ostatnich latach obserwujemy rosnącą liczbę osób, które zostają wykorzystane do pracy przymusowej, jednakże równie wysoka liczba charakteryzuje eksploatację seksualną. Tendencja wzrostowa wykorzystania osób do pracy przymusowej jest spowodowana tym,

że stała się bardziej opłacalna niż prostytucja. Poniższy wykres doskonale obrazuje główne formy wykorzystania.

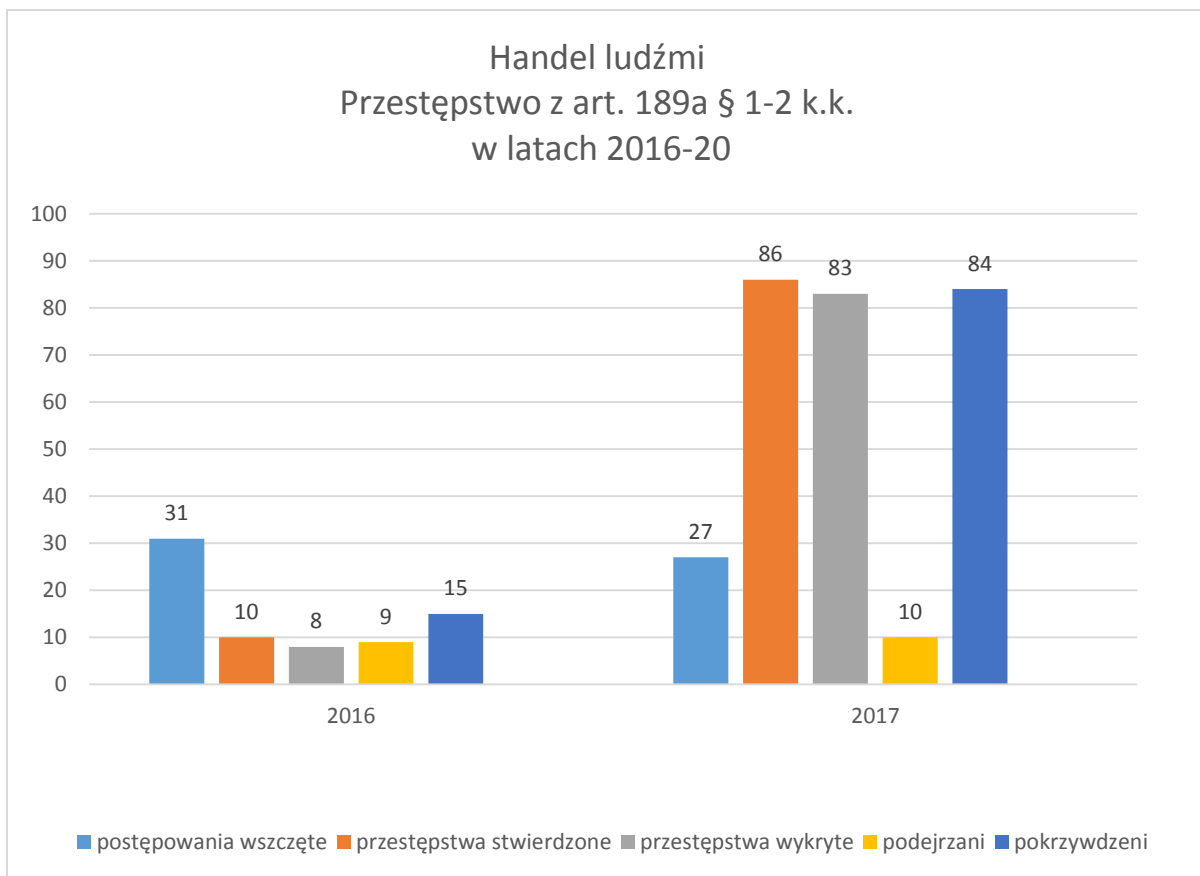

Wykres 1. Główne formy wykorzystania . Opracowanie własne na podstawie danych KCIK

Komenda Główna Policji

Policja jako organ ścigania podejmuje wszelkich starań aby wykrywać i ścigać sprawców poprzez prowadzenie dochodzeń i śledztw. Zintensyfikowane działania Komendy Głównej Policji zaowocowały w 2017 roku wszczęciem 27 postępowań dotyczących handlu ludźmi, stwierdzono 86 przestępstw, wykryto 83 przestępstwa, podejrzanych było 10 osób, natomiast pokrzywdzonych 84 osób.

Poniższy wykres obrazuje liczbę postępowań wszczętych, stwierdzonych, wykrytych, a także podejrzanych i pokrzywdzonych w procesie handlu ludźmi jako przestępstwo z art. art. 189a § 1-2 k.k. w latach 2016-2017. W 2017 roku widoczny jest znaczny wzrost przestępstw stwierdzonych i wykrytych, a także wzrost liczby pokrzywdzonych w stosunku do roku 2016.

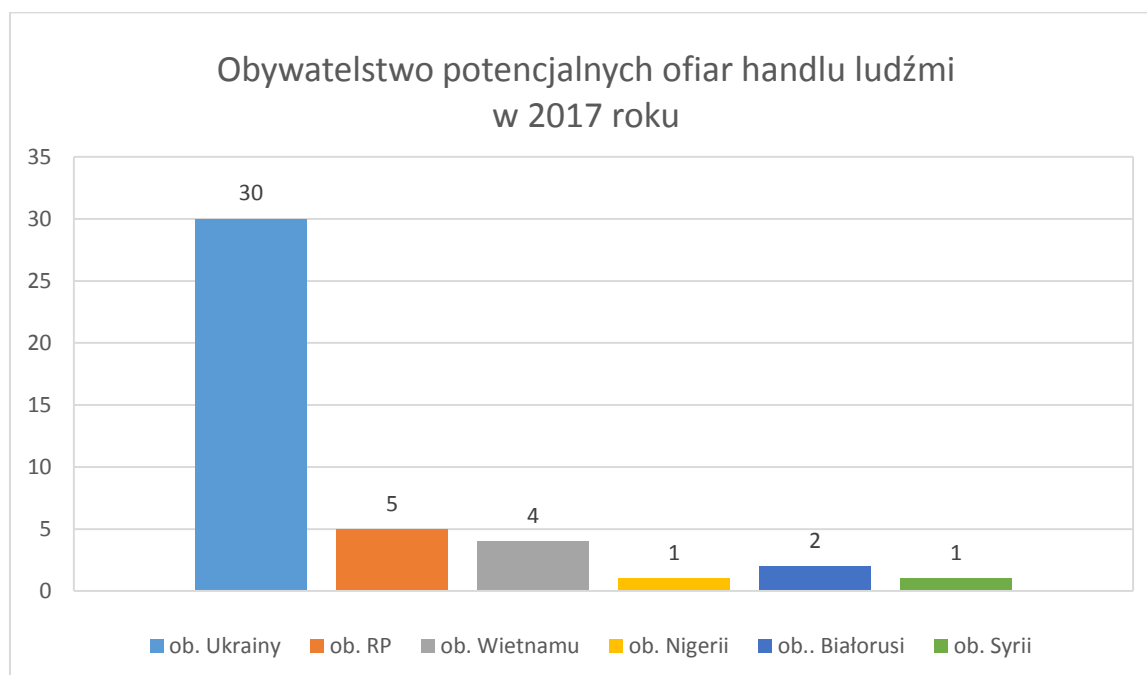
Wykres 2. Handel ludźmi. Przestępstwo z art. 189a § 1-2 kk w latach 2016-2017. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Krajowej.

Pojawiającą się w ostatnich latach formą wykorzystania jest zmuszanie do popełniania przestępstw. W 2017 roku, Policjanci weszli w posiadanie informacji, iż 3-osobowa grupa, dwie kobiety i jeden mężczyzna, oferowała dobrze płatną pracę przy sprzątaniu mieszkań i opieką nad dziećmi na terenie Berlina. Na ofertę pracy przystało 37 mężczyzn i 4 kobiety, które z terenu województwa lubuskiego przetransportowano do Berlina. Pod pozorem legalnego zatrudnienia na terenie Berlina, wykorzystując niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania, sprawcy wyrobili zaświadczenie o fikcyjnym zameldowaniu na terenie Berlina, na podstawie których to dokumentów udawali się wraz z ofiarami do placówek bankowych i wykorzystując nieznaną im przez nich języka niemieckiego, utwierdzali pokrzywdzonych w przekonaniu, że jest to niezbędne dla konieczności legalnego zarobkowania na terenie Niemiec, otwierali na podstawie fikcyjnego dokumentu zameldowania i dokumentu stwierdzającego tożsamość rachunek bankowy, do którego została przydzielona karta kredytowa przesyłana przez bank na skrynkę pocztową pod fikcyjnym adresem zameldowania. Następnie sprawcy robili zakupy na terenie Niemiec płacąc za nie wspomnianymi kartami kredytowymi.

Komenda Główna Straży Granicznej

W 2017 roku Straż Graniczna zidentyfikowała 43 potencjalne ofiary handlu ludźmi. Do pracy przymusowej zostało zmuszonych 38 osób (30 obywateli Ukrainy, 4 obywateli Wietnamu, 2 obywateli Białorusi i 2 obywateli Polski). Do prostytucji zostały zmuszone 4 kobiety (3 obywatelki Polski i 1

obywatelka Nigerii). Do niewolnictwa domowego została zmuszona kobieta wraz ze swoim synem (obywatele Arabii Saudyjskiej).

Wykres 3. Obywatelstwo potencjalnych ofiar handlu ludźmi w 2017 roku. Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Straży Granicznej.

W roku 2017 wszczęto 14 nowych śledztw (9 jeżeli chodzi o pracę przymusową, 2 w związku ze świadczeniem usług prostytutki, 2 z obszaru wyzysku do pracy i prostytutki oraz 1 w związku z inną formą wyzysku). Ujawnione przez funkcjonariuszy SG procedury handlu ludźmi były prowadzone przez: Nadwiślański OSG w Warszawie, Nadodrzańskim OSG w Krośnie Odrzańskim, Bieszczadzki OSG w Przemyślu oraz w Morskim OSG w Gdańsku.

Straż Graniczna w 2017 roku, w toku prowadzonych śledztw doprowadziła do przedstawienia 8 podejrzanym zarzutów z art. 189 a § 1 kk. 5 podejrzanych osób to obywatele Polski (w tym 1 osoba, oprócz obywatelstwa polskiego posiada obywatelstwo bułgarskie), 2 to obywatele Ukrainy, 1 osoba posiadająca obywatelstwo bułgarskie. Wśród podejrzanych, 2 osoby to kobiety. Oprócz zarzutów ww. art. kk, podejrzanym postawiono również zarzuty: przygotowania do handlu ludźmi, podżegania do składania fałszywych zeznań, organizowania nielegalnej migracji, posiadania środków odurzających, stosowania gróźb bezprawnych, przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów, przywłaszczenia – zaboru – ukrywania dokumentów, podżegania do składania fałszywych zeznań, zmuszania do prostytutki, czerpania korzyści z nieładu oraz zgwałcenia.

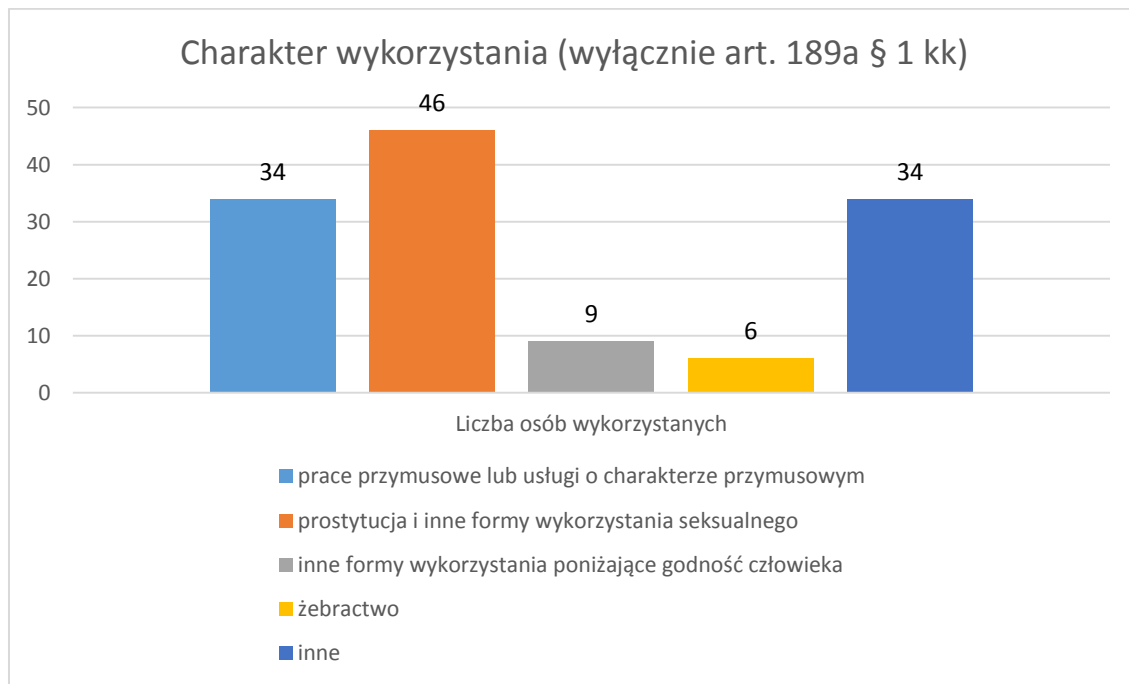
Dane Straży Granicznej za 2017 r. pokazują, iż w Polsce mamy do czynienia przede wszystkim z handlem ludźmi do pracy przymusowej jednakże odnotowuje się także przypadki osób zmuszanych do prostytutki oraz niewolnictwa domowego.

Prokuratura Krajowa

W 2017 roku Prokuratura Krajowa zarejestrowała łącznie 135 spraw dot. przestępstwa art. 189§ 1-2 kk (art. 189a§ 1 kk – 107 spraw, art. 189a § 2 kk – 28 spraw). W 2016 r. prokuratura zarejestrowała 49 postępowań przygotowawczych wszczętych z art. 189a § 1 i 2 kk.

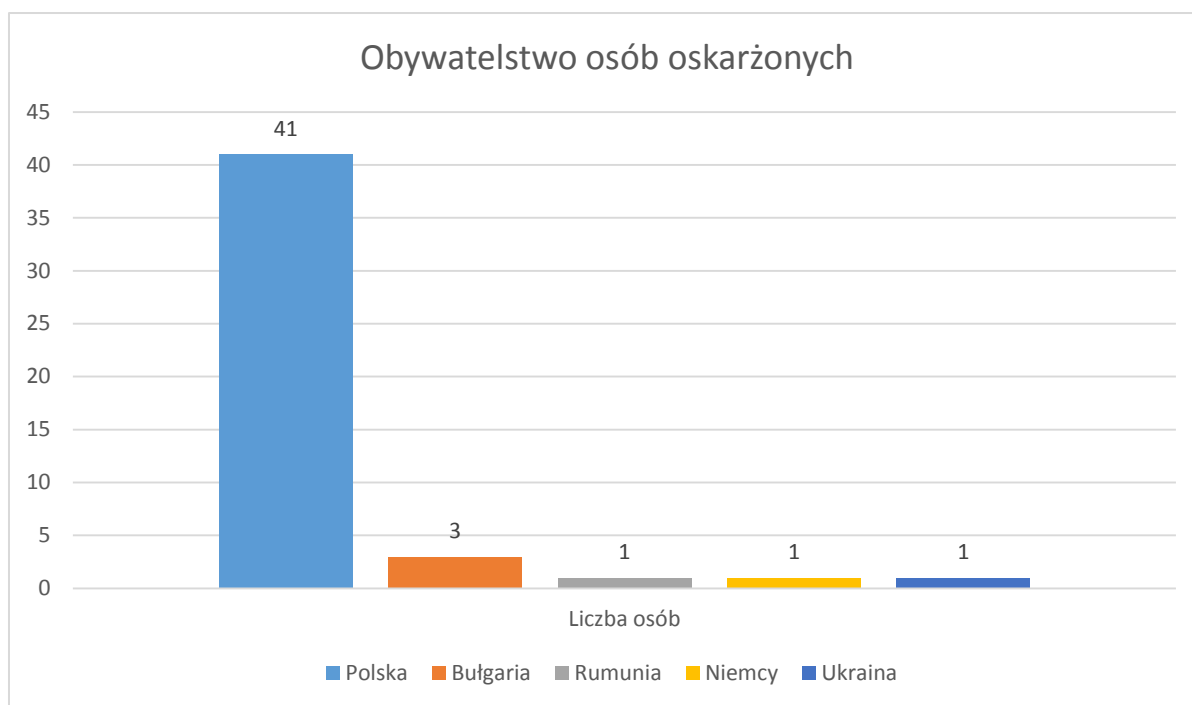
Charakter wykorzystania w związku z łamaniem art. 189 § 1k.k. w 2017 roku pokazuje, iż najczęstsza formą wykorzystania osób była prostytutka i praca przymusowa.

Wykres 4. Charakter wykorzystania (wyłącznie art. 189a§ 1k.k.) w 2017 roku. Opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Krajowej

W 2017 roku 34 osoby zostały wykorzystane do prac przymusowych lub usług o charakterze przymusowym, 46 osób zostało wykorzystanych seksualnie, 6 osób zostało zmuszonych do żebractwa, a 43 osoby zostały wykorzystane w inny sposób.

Poniższy wykres przedstawia obywatelstwo osób oskarżonych w 2017 roku. Największą liczbę osób, których oskarżono w procederze handlu ludźmi w roku 2017 stanowili niestety obywatele Polski.

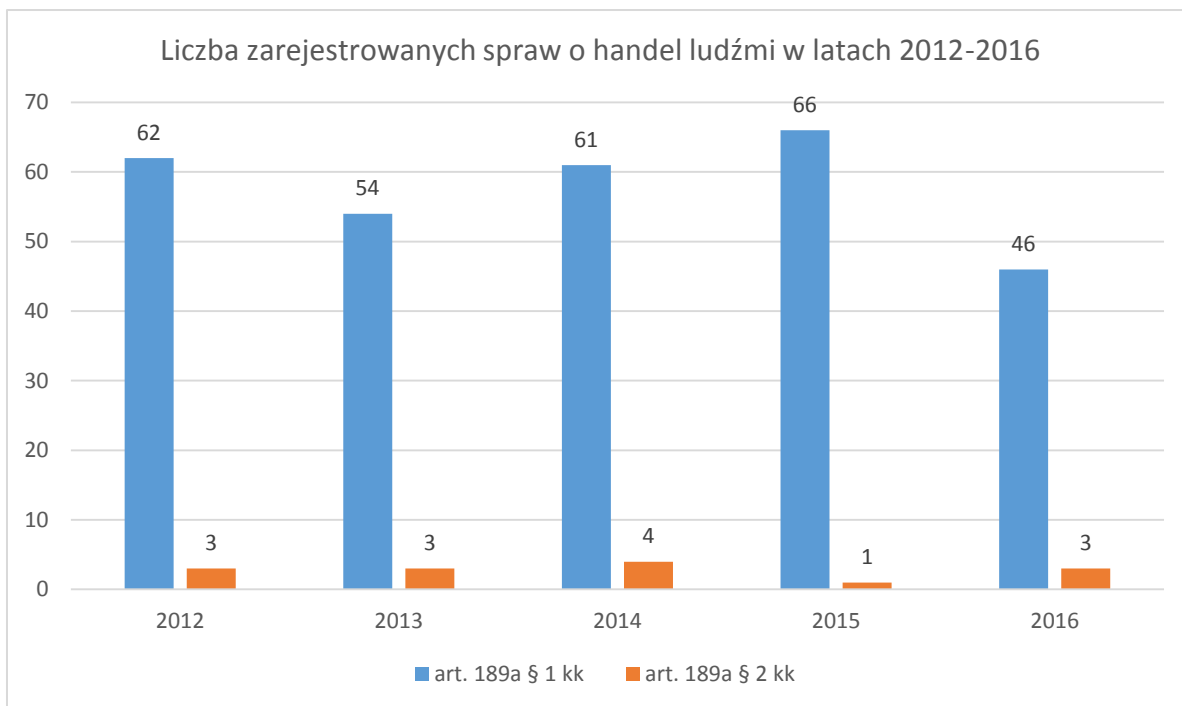

Wykres 5. Obywatelstwo osób oskarżonych w 2017 roku. Opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Krajowej

W 2017 roku, ilość zakończonych postępowań przygotowawczych wynosiła: 17 aktów oskarżenia, 13 postanowień o zawieszeniu śledztwa, 28 postanowień o umorzeniu śledztwa. W sumie zostało oskarżonych 47 osób (w tym 41 ob. Polski, 3 ob. Bułgarii, 1 ob. Rumunii, 1 ob. Niemiec, 1 ob. Ukrainy). W 2015 r. liczba osób oskarżonych o handel ludźmi była najniższa na przestrzeni ostatnich 4 lat i wyniosła 22 osoby, w 2016 r. z kolei oskarżono 30 osób, wśród których aż 28 było obywatelstwa polskiego. Pozostali oskarżeni to obywatele Bułgarii (2 osoby).

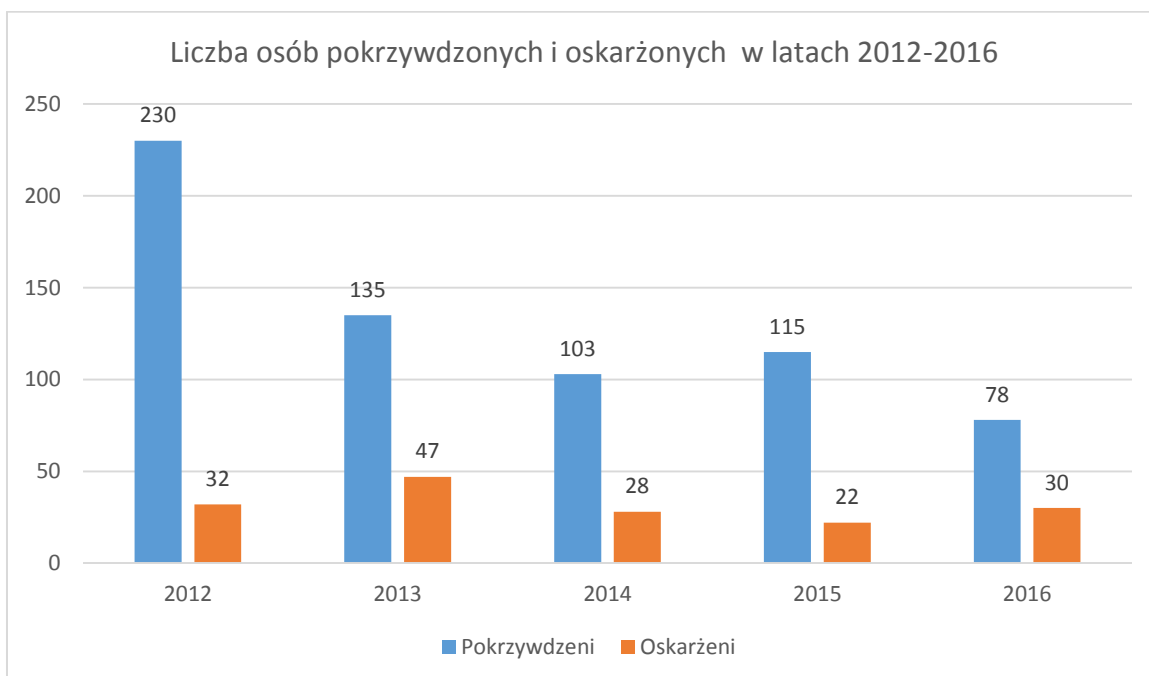
W 2017 roku pokrzywdzonych zostało 453 osób (w tym 212 ob. Polski, 59. ob. Ukrainy, 15 ob. Rumunii, 19 ob. Wietnamu, 107 ob. Północnej Korei, 15 ob. Niemiec, 8 ob. Bułgarii, 1 ob. Kongo, 1 ob. Nigerii, 1. ob. Filipin, 1 ob. Syrii, 1 ob. Mongolii). W 2016 roku prokuratorzy nadali status pokrzywdzonego 78 osobom, co stanowi o 37 osób mniej niż w roku 2015. Najczęściej pokrzywdzonymi byli obywatele Polski (44 osoby), a wśród cudzoziemców dominowali ob. Ukrainy (30 osób). Ponadto ofiarami handlu ludźmi byli także ob. Rumunii (1 osoba), Wietnamu (1 osoba) oraz Zimbabwe (2 osoby). Wśród pokrzywdzonych zidentyfikowano również 2 osoby małoletnie.

Poniższy wykres obrazuje liczbę zarejestrowanych spraw o handel ludźmi w latach 2012-2016, gdzie ogromną przewagę stanowią sprawy o handel ludźmi z art. 189a § 1k.k.

Wykres 6. Liczba zarejestrowanych spraw o handel ludźmi w latach 2012-2016. Opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Krajowej.

Poniższy wykres ukazuje liczbę osób pokrzywdzonych na przestrzeni lat 2012-2016. W roku 2012 zarejestrowano najwięcej pokrzywdzonych, zaś w roku 2016 najmniej. Jeżeli chodzi o oskarżenia osób związanych z handlem ludźmi to największą liczbę osób zarejestrowano w roku 2013, zaś najmniejszą w 2016.

Wykres 7. Liczba osób pokrzywdzonych i oskarżonych w latach 2012-2016. Opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Krajowej

3.2. Analiza danych na podstawie przykładowych grup potencjalnych ofiar handlu ludźmi

Ukraina

Specyfika Polski polega na tym, że jest ona zarazem krajem pochodzenia ofiar, państwem tranzytowym – przez które odbywa się transport ofiar z Europy Wschodniej i Azji do Europy oraz krajem docelowym dla ofiar najczęściej z państw europejskich, w tym także Ukrainy. W przypadku cudzoziemców w Polsce mamy do czynienia przede wszystkim z handlem ludźmi do pracy przymusowej, a w chwili obecnej większość ofiar stanowią obywatele Ukrainy. Zostają oni wprowadzeni w błąd co do warunków pracy, zakwaterowania, a następnie są pozbawiani należnego wynagrodzenia. Są umieszczani, a niekiedy przetrzymywani w miejscach zakwaterowania, których standard odbiega od powszechnie przyjętych norm. Ich swoboda poruszania się jest ograniczana, pozbawia się ich korzystania z telefonów. Z reguły nie mają dostępu do swoich paszportów i innych dokumentów oraz są zmuszani do wnoszenia nieproporcjonalnych opłat za np. wypalenie papierosa pod budynkiem, czy też skorzystanie z bieżącej wody w niewyznaczonych godzinach lub dniach. Naliczanie opłat napędza charakterystyczną dla handlu ludźmi tzw. „spiralę długu”, tj. niemożliwego do spłacenia zadłużenia ofiary. Forma wykorzystania osób pochodzących z Ukrainy to w zdecydowanej większości praca przymusowa. Osoby podejmują pracę najczęściej jako opiekunowie nad dziećmi i osobami starszymi, jako pomoc domowa, w rolnictwie, czy też w gastronomii. Sytuacja ukraińskich ofiar handlu ludźmi dotyczy bezpośredniego wykorzystania przez pracodawców lub też przez agencje pośrednictwa pracy, gdzie w tym ostatnim przypadku pracodawca niekoniecznie zdaje sobie sprawę z niekorzystnej sytuacji, w której znajdują się pracownicy.

Skala wykorzystania obywateli pochodzenia ukraińskiego w Polsce znacząco wzrosła na przełomie 2015 i 2016 r. z uwagi na nasilenie się kryzysu społeczno-ekonomicznego na Ukrainie. Polskie organy ścigania identyfikują potencjalne ofiary handlu ludźmi, a także prowadzą śledztwa przeciwko sprawcom. W chwili obecnej Ukraińcy stanowią zdecydowaną większość potencjalnych ofiar handlu ludźmi rozpoznawanych w Polsce. W 2016 r. Straż Graniczna rozpoznała 104 potencjalne, cudzoziemskie ofiary handlu ludźmi, z czego aż 99 osób pochodziło z Ukrainy. Z kolei w świetle danych Prokuratury Krajowej w 2016 r. status pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym w kierunku handlu ludźmi został przyznany 30 Ukraińcom, co stanowi 38% wszystkich osób objętych tym statusem.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w szczególności koncentruje się na zapewnianiu wsparcia cudzoziemskim ofiarom handlu ludźmi zidentyfikowanym na terytorium Polski. W związku z powyższym corocznie organizuje konkurs na zadanie publiczne pn. „Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi”, dalej KCIK. Na jego działalność przeznaczona jest kwota 1 100 000 zł, a jedno z zadań dotyczy prowadzenia schronisk dla ofiar handlu ludźmi. W 2016 r., w ramach ww. zadania publicznego, pomocy udzielono 50 Ukraińcom, natomiast w 2017 r. 48 obywatelom tego kraju. Wśród tych 48 osób z Ukrainy, 1 os. Uzyskała pomoc w wyrobieniu paszportu, 15 os. zostało udzielone wsparcie w postaci pomocy złożenia wniosku o zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na okoliczności związane z byciem ofiarą handlu ludźmi, 7 ob. Ukrainy wydano zaświadczenie dla domniemanej ofiary handlu ludźmi.

Obywatele Ukrainy są coraz bardziej narażoną na handel ludźmi grupą. Aby lepiej do niej docierać, w ramach KCIK zacieśniana jest współpraca z organizacjami ukraińskimi w Polsce. Dzięki temu oferta

KCIK jest prezentowana na spotkaniach i seminariach, dotyczących migracji ukraińskiej do Polski. Efektem jest m.in. nawiązanie kontaktu z grupą obywateli Ukrainy, którzy zostali świadkami w sprawie o handel ludźmi. Coraz częściej udaje się też doprowadzać do wypłacania przez pracodawcę zaległych zarobków osobom, które doświadczyły pracy przymusowej.

W celu regulacji pobytu obywateli Ukrainy wydano łącznie w 2017 r. 7 zaświadczeń stwierdzających domniemanie, że dany cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi, o którym mowa w art. 170 ust. Z dn. 12 grudnia 2013 o cudzoziemcach (Dz.U. z 2016 r., poz. 1990, z późn. zm.). Zaświadczenie to uprawnia cudzoziemca do legalnego pobytu na terenie Polski przez okres 3 miesiące (lub 4 miesiące, jeśli cudzoziemiec jest małoletni). W tym czasie może on pod opieką organizacji pozarządowej prowadzącej Krajowe Centrum zastanowić się nad ewentualną współpracą z polskimi organami ścigania.

Z danych liczbowych o wszczętych i zakończonych postępowaniach dotyczących handlu ludźmi przekazanych przez Prokuraturę Krajową, wynika, iż w 2017 r. oskarżono 1 ob. Ukrainy, natomiast 59 ob. Ukrainy zostało pokrzywdzonych.

Z danych liczbowych Straży Granicznej wynika, iż w 2017 r. zidentyfikowała 43 potencjalne ofiary handlu ludźmi, gdzie 38 osób zostało zmuszonych do pracy przymusowej, z czego 30 osób to obywatele Ukrainy (19 mężczyzn i 11 kobiet), którzy byli wykorzystywani do pracy na budowie i do pracy w restauracjach.

W 2017 r. do Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi zgłoszona została przez Policję 1 dorosła Ukrainka.

Podsumowując, ze względu na zwiększający się napływ osób z Ukrainy do Polski należy rozwijać współpracę tych dwóch krajów w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, w tym usprawniać identyfikację ofiar pochodzenia ukraińskiego oraz zwiększać świadomość obywateli Ukrainy na temat polskiego rynku pracy i uprawnień przysługujących pracownikom zagranicznym, a także ofiarom wykorzystania na terenie Polski. W tym celu, w ramach Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2016-2018 MSWiA współorganizuje i prowadzi m.in. szkolenia dla konsuli, którzy są oddelegowani do pracy w polskich placówkach konsularnych za granicą. W 2017 r. przeszkolono również osoby wyznaczone do pracy na Ukrainie.

Współpraca międzynarodowa mająca na celu przeciwdziałanie procederowi względem obywateli Ukrainy

Jeżeli chodzi o współpracę międzynarodową mającą na celu wsparcie obywateli Ukrainy Polska jest m.in. partnerem Międzynarodowej Organizacji do Spraw Migracji w ramach projektu TACT (Transnational Action – safe and sustainable return and reintegration for Victims of trafficking returning from France, Greece, Italy, Poland and Spain to priority countries Albania, Morocco and Ukraine). Projekt został zainicjowany w 2015 r. i był finansowany z Europejskiego Funduszu Azylu, Migracji i Integracji. Główne cele projektu to:

- ustanowienie mechanizmu współpracy w zakresie bezpiecznego powrotu i reintegracji ofiar handlu ludźmi w krajach priorytetowych,
- wzmocnienie współpracy (wymiana dobrych doświadczeń, informacji) pomiędzy właściwymi instytucjami w państwach zaangażowanych,

- zapewnienie wsparcia ukraińskim, albańskim i marokańskim ofiarom powracającym do krajów pochodzenia w reintegracji.

Ponadto, warto również wspomnieć o seminarium, które miało miejsce 28 września 2017, w którym udział brało czterech przedstawicieli ambasad (Niemiec, Norwegii, Ukrainy i Azerbejdżanu). Seminarium zostało zorganizowane przez MSWiA w ramach projektu Ewaluacja i poprawa systemu skutecznej identyfikacji i wspierania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi - program PL-15 "Współpraca w obszarze Schengen oraz walka z przestępczością transgraniczną i zorganizowaną, w tym przeciwdziałanie handlowi ludźmi oraz migracjom grup przestępczych".

Litwa

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji nie prowadzi współpracy bilateralnej z Litwą w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, jednak realizowana jest współpraca wielostronna wynikająca z przynależności obu państw do Rady Państw Morza Bałtyckiego.

Litwa i Polska działają w międzyministerialnej Grupie Zadaniowej do Walki z Handlem Ludźmi w Radzie Państw Morza Bałtyckiego. Na forum Grupy omawiane są bieżące zagadnienia związane z aktualną sytuacją dot. handlu ludźmi w poszczególnych państwach Rady.

Ponadto, zarówno Policja, jak i Straż Graniczna prowadzą bieżącą współpracę z wieloma partnerami zagranicznymi, w tym ze stroną litewską. Współpraca ta polega w szczególności na wymianie informacji oraz realizowaniu wspólnych działań o charakterze operacyjnym. Trzeba jednak zaznaczyć, że w 2017 r. nie wykryto w Polsce żadnej ofiary handlu ludźmi pochodzącej z Litwy.

Należy również wspomnieć o konferencji rozpoczynającej trójstronną współpracę Polski, Litwy i Wielkiej Brytanii w dziedzinie ścigania handlu ludźmi oraz wsparcia ofiar tego przestępstwa, która odbyła się w Warszawie w dniu 8 marca 2017 r. oraz o warsztatach zorganizowanych w Legionowie następnego dnia. Warsztaty te miały interaktywny charakter i były skierowane do polskich, litewskich i brytyjskich specjalistów, których celem było usprawnienie współpracy międzynarodowej w zwalczaniu handlu ludźmi i współczesnego niewolnictwa.

Dodatkowo, w dniu 8 marca 2017 r. odbyło się spotkanie p. Jakuba Skiby, ówczesnego Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji z p. Ceslovasem Mulmą, Wiceministrem Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej. Podczas tego spotkania strona litewska wyraziła swoje zainteresowanie uzyskaniem pomocy ze strony polskiej w zakresie praktycznych działań związanych z pracą z ofiarami handlu ludźmi. Chodziło głównie o uzyskanie kontaktów do instytucji samorządowych, organizacji pozarządowych oraz Kościoła – instytucji zajmujących się tą tematyką. Ponadto rozmawiano o możliwości odbycia wizyt specjalistów litewskich w Polsce, które zostałyby poświęcone tematyce polepszenia współpracy międzynarodowej.

W związku z powyższym Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA podjął działania i przekazał dane kontaktowe do instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem handlu ludźmi w Polsce do punktu kontaktowego znajdującego się na Litwie w ramach wyżej wymienionej Grupy Roboczej Rady Państwa Morza Bałtyckiego. Przekazano zarówno kontakty do organizacji pozarządowych, jak i instytucji państwowych. Należy nadmienić, że ww. departament nie był później informowany o przebiegu

współpracy, a z informacji przekazanych przez litewski punkt kontaktowy bilateralne spotkania policji na chwilę obecną jeszcze się nie odbyły.

Wietnam

Obywatele Wietnamu często stają się ofiarami handlu ludźmi, a skala zjawiska, nazywanego współczesnym niewolnictwem stale rośnie. Ofiary handlu ludźmi najczęściej wykorzystywane są do prostytucji, pracy przymusowej i żebractwa, a także do handlu narkotykami. W 2016 roku zidentyfikowano 1 osobę pochodzenia wietnamskiego – mężczyznę wykorzystanego do pracy przymusowej, natomiast w 2017 r. Straż Graniczna zidentyfikowała 4 osoby obywatelstwa wietnamskiego. Byli to czterej mężczyźni (w wieku 28, 28, 34, 38 lat), którzy zostali wykorzystani do pracy przymusowej.

Proceder handlu ludźmi wobec obywateli Wietnamu ma charakter zorganizowany, a grupy przestępcze zajmujące się tym procederem bardzo często mają niejednorodną strukturę (najczęściej w ich skład wchodzi obywatele Polski, Ukrainy, Wietnamu, Niemiec, Czech). Zazwyczaj grupy te działają w kilku państwach. W przypadku obywateli Wietnamu, zniewolenie może nastąpić dopiero po przekroczeniu granicy, kiedy ofiara jest zmuszana do pracy w celu odpracowania kosztów podróży i wyrobienia stosownych dokumentów.

Polska jest krajem docelowym dla organizatorów tego procederu, w związku z czym na terenie Polski dochodzi do eksploatacji cudzoziemców. Najczęściej ofiarami padają obywatele państw europejskich: Ukrainy, Rumunii oraz Bułgarii, ale także państw azjatyckich (m.in. Wietnamu, Filipin, Sri Lanki). Są oni wykorzystywani do pracy przymusowej, prostytucji, żebractwa, a niekiedy są to również ofiary niewolnictwa domowego i eksploatacji kryminalnej.

Organy ścigania wciąż rozpoznają w Polsce wielu Wietnamczyków, którzy prawdopodobnie padli ofiarami handlu ludźmi. Często zdarza się, że obywatele Wietnamu przekraczają polską granicę nielegalnie i przebywają w Polsce bez stosownych dokumentów pobytowych. Jeżeli jednak istnieje prawdopodobieństwo, że taka osoba mogła zostać zrekrutowana i przewieziona do Polski w celu wykorzystania, organ ścigania wydaje tymczasowy dokument pobytowy oraz kontaktuje domniemaną ofiarę z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym (KCIK) dla ofiar handlu ludźmi w celu zapewnienia jej profesjonalnego wsparcia.

Szczególnym rokiem, w którym zidentyfikowano wiele osób obywatelstwa wietnamskiego był rok 2015 kiedy to Straż Graniczna rozpoznała 17 obywateli Wietnamu jako domniemane ofiary handlu ludźmi – 8 kobiet zmuszanych było do prostytucji i pracy przymusowej oraz 9 mężczyzn wykorzystywanych do pracy przymusowej. W kolejnych latach liczba ofiar zmalała do 1 w 2016 r., a w 2017 r. do 4 ofiar – mężczyźni Ci zostali wykorzystani do pracy przymusowej.

Na uwagę zasługuje także sprawa prowadzona w roku 2017 przez Karpacki Oddział Straży Granicznej i Prokuraturę Okręgową w Nowym Sączu, dotycząca 2 obywateli Wietnamu (mężczyźni w wieku 28 i 38 lat), których uznano za ofiary handlu ludźmi, wykorzystywanych do pracy o charakterze przymusowym lub do popełniania przestępstw. Cudzoziemcy ci zostali zatrzymani przez Policję na plantacji marihuany (podczas realizacji jej uprawy), ulokowanej w województwie małopolskim. W związku z tym, Wietnamczycy zostali podejrzani o czyn z art. 63 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii i zostali tymczasowo aresztowani. W trakcie składanych wyjaśnień podali, że byli wykorzystywani do przymusowej uprawy marihuany. Z tego też względu, decyzją prokuratora prowadzącego śledztwo dot.

uprawy narkotyków, wyłączono materiały do odrębnego prowadzenia. Uznanie obu obywateli Wietnamu za pokrzywdzonych doprowadziło do uznania ich za potencjalne ofiary handlu ludźmi. W oparciu jednak o materiał dowodowy obu postępowań, uznać należy, że w/w nie są ofiarami handlu ludźmi, a podawana przez nich wersja zdarzeń jest przyjętą linią obrony. Na chwilę obecną obydwie śledztwa są prowadzone przez Prokuraturę Okręgową w Rzeszowie.

W latach 2013-2017 Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne (KCIK) dla ofiar handlu ludźmi łącznie udzieliło pomocy 81 obywatelom Wietnamu. Niektóre z tych osób nie zostały formalnie zidentyfikowane przez organ ścigania jako domniemane ofiary handlu ludźmi. W 2017 r. wydano także 2 zaświadczenia dla domniemanej ofiary handlu ludźmi.

Jeżeli chodzi o Program Wsparcia Ofiary/Świadka Handlu Ludźmi to w przeciągu 10 lat, tj. od roku 2007 do 2017 udział w nim wzięły łącznie 44 osoby pochodzenia wietnamskiego. Większość z ofiar była wykorzystana głównie do pracy przymusowej, lecz zdarzały się przypadki wykorzystania do usług seksualnych lub niewolnictwa domowego.

IV. Podsumowanie

Zjawisko handlu ludźmi w Polsce obserwuje się od lat dziewięćdziesiątych. Specyfika działania służb zmienia się tak, jak zmieniają się metody postępowania sprawców. Należy wskazać, że bardzo dynamiczny rozwój nowych technologii sprawił, że to Internet coraz częściej staje się miejscem, gdzie werbuje się osoby do wyjazdu za granicę. W związku z tym walka z danym przestępstwem przenosi się również do sieci - dotyczy to zarówno działań operacyjno-śledczych, jak i prewencyjnych.

Pomimo zmian w zakresie metod jakich używają przestępcy zajmujący się handlem ludźmi, nie zmienia się jedno: na działania handlarzy narażeni są wszyscy, bez względu na wiek, płeć czy wykształcenie.

Warto jednak zwrócić uwagę na grupy szczególnego ryzyka. Należą do nich:

- dzieci cudzoziemskie migrujące bez opieki,
- dzieci – z domów dysfunkcyjnych (w tym rodzin uzależnionych), które nie zaspokajają ich podstawowych potrzeb; z rodzin o niskim poziomie edukacji; wykluczonych społecznie; będące ofiarami lub świadkami przemocy; którym rodzice nie poświęcają czasu i uwagi; znajdujące się w instytucjonalnej pieczy zastępczej,
- nastolatki i osoby młode, zagubione, z rodzin z problemami, niemające wsparcia wśród bliskich – te, które szczególnie łatwo wchodzą w silne relacje z osobami, które okażą im sympatię i zainteresowanie,
- osoby w trudnej sytuacji materialnej, niemogące znaleźć pracy lub pogrążone w długach, mające problem z zaspokojeniem podstawowych potrzeb życiowych swoich i swoich bliskich, ale też np. osoby starsze, chcące wesprzeć znajdujących się w kłopotach finansowych członków rodziny,
- osoby niepełnosprawne, w tym niepełnosprawne intelektualnie – zmarginalizowane i w trudnej sytuacji ekonomicznej; w przypadku ograniczenia intelektualnego – mniej umiejętnie oceniających rzeczywistość, w tym intencje innych osób,
- cudzoziemcy – szczególnie z krajów o słabszej kondycji ekonomicznej, niemający wsparcia i nieznający języka.

Konsekwencje, które ponoszą ofiary, mają negatywny wpływ na ich kondycję psychiczną, emocjonalną i społeczną. Zdarza się, że tracą one również zdrowie fizyczne. Latami zmagają się z depresją, lękami, utratą poczucia sprawczości, a także obawą przed wtórną wiktyimizacją.

Przez lata głównymi ofiarami handlarzy w Polsce były kobiety, które wykorzystywano w seksbiznesie. Od pewnego czasu obserwujemy jednak zmianę trendu: wraz z coraz większym zapotrzebowaniem na tanią siłę roboczą, rośnie odsetek mężczyzn przymuszanych do pracy. Zmienia się charakter eksploatacji ofiar, a zatem i proporcje między płciami wśród poszkodowanych. Zwiększa się także odsetek Polaków, będących ofiarami handlarzy zagranicą, w tym przede wszystkim w Wielkiej Brytanii, Holandii.

Przez lata polskie władze i służby dołożyły wielu starań w zwalczaniu handlu ludźmi w Polsce. Dowodem na to może być fakt, że po raz kolejny Polska została zakwalifikowana do pierwszej kategorii państw walczących z handlem ludźmi w publikowanym corocznie przez Departament Stanu USA raporcie *Trafficking in Persons* (edycja 2017). Do przygotowywania raportu amerykańską administrację

zobowiązują przepisy uchwalonego w 2000 roku *Trafficking Victims Protection Act*. Raport stanowi ważne źródło informacji na temat sytuacji w obszarze handlu ludźmi w 209 krajach na świecie, ponieważ co roku aktualizuje globalne spojrzenie na charakter i zasięg handlu ludźmi oraz zakres działań rządów w celu wyeliminowania go. Na całym świecie raport jest wykorzystywany przez organizacje międzynarodowe, rządy i organizacje pozarządowe, również jako narzędzie analityczne do oceny obszarów, wymagających największego zaangażowania.

Pierwsza kategoria obejmuje państwa, których rządy w pełni stosują się do standardów zgodnych z TVPA (które odpowiadają zapisom Protokołu z Palermo⁷), a więc podejmują minimalne kroki, zmierzające do wyeliminowania handlu ludźmi. Autorzy raportu zwrócili uwagę na ciągłe starania Polski, zmierzające do poprawy skuteczności organów ścigania, oraz utrzymanie wysiłków, mających na celu zapewnienie skutecznej ochrony i kompleksowego wsparcia ofiarom handlu ludźmi.

Jednocześnie, Departament Stanu USA kieruje również nasze spojrzenie na obszary wymagające korekty i zintensyfikowania działań. Rekomendacje dotyczą edukowania – zarówno personelu i służb, jak i ofiar – zarządzania danymi, ale też zaostrezenia egzekwowania prawa przez służby ścigania oraz sądy. W związku z tym zalecane jest:

- wydawanie wyroków skazujących dla handlarzy adekwatnych do wagi popełnianych czynów,
- zwiększenie liczby szkoleń dla sędziów i prokuratorów,
- zintensyfikowanie ścigania przestępstw dotyczących handlu ludźmi, zwłaszcza związanych z pracą przymusową,
- zwiększenie liczby szkoleń prawnych w zakresie ścigania handlu ludźmi, związanych z pracą przymusową, rozważenie utworzenia w prokuraturze wyspecjalizowanych jednostek do handlu ludźmi,
- zwiększenie wysiłków na rzecz proaktywnej identyfikacji ofiar, szczególnie wśród małoletnich bez opieki, migrantów i dzieci wykorzystywanych w prostytucji,
- ulepszenie środków, mających na celu identyfikację ofiar-dzieci,
- kształcenie i motywowanie cudzoziemców, będących ofiarami handlu ludźmi, do przystępowania do programu ochrony świadków,
- zwiększenie dostępu ofiar do kompensaty poprzez zachęcanie prokuratorów do występowania o odszkodowanie w trakcie trwania postępowań karnych i systematycznego informowania ofiar o ich prawie do występowania przeciwko handlarzom w procesach cywilnych,
- poprawa centralnej koordynacji oraz gromadzenia danych nt. zwalczania handlu ludźmi.

Obserwacje specjalistów z USA pokrywają się zatem z wnioskami płynącymi z niniejszego raportu. Uważa się, że mimo dotychczasowych wysiłków, ujawnione przypadki handlu ludźmi stanowią zaledwie niewielką część zjawiska. Większość ofiar nie zostaje zidentyfikowana, a sprawców – ukarana, na co wpływ ma szereg czynników, w tym m.in. trudności z udowodnieniem takiego przestępstwa zwłaszcza w przypadku, w którym ofiara nie chce współpracować z organami ścigania. Dzieje się tak, ponieważ poszkodowani – gdy już uda im się wyrwać z rąk przestępców – często nie chcą przedłużać

---

⁷ Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z dnia 31 stycznia 2005 r.).

swojego cierpienia, marzą jedynie o zapomnieniu i powrocie do bezpiecznego życia. Boją się, że współpraca z Policją lub Prokuraturą może wydłużyć proces powracania do normalności. Niektóre z niezidentyfikowanych ofiar nie mają nawet świadomości, w jakiej sytuacji się znalazły – nie potrafiąc jej nazwać, nie umieją prosić o adekwatną pomoc. Czasem też obserwuje się występowanie wariacji na temat tzw. syndromu sztokholmskiego, a więc uzależnienia ofiary od oprawcy i niechęci do ukarania go.

Aby zapewnić skuteczność działań, koncentracja na edukacji wielowymiarowej i wielokierunkowej grup ryzyka, tj. osób mogących wejść w kontakt z ofiarą, ale i przedstawicieli organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości wydaje się niezbędnym ruchem. Oprócz edukacji, bardzo ważnym elementem w przeciwdziałaniu handlowi ludźmi jest współpraca różnych podmiotów (począwszy od instytucji publicznych, służb, Kościoła, po organizacje pozarządowe), zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym. Warto również śledzić najnowsze rozwiązania IT na świecie, które z uwagi na fakt, iż to Internet/*social media* są platformą coraz częściej wykorzystywaną przez sprawców handlu ludźmi, mogą pomóc w walce z tym procederem.

Bibliografia

1. Sprawozdanie końcowe z wykonania zadania publicznego Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2017 r., przygotowane przez Fundację La Strada i Stowarzyszenie PoMOC.
2. Sprawozdanie Straży Granicznej z działalności z obszaru zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi za rok 2017, przygotowane w Zarządzie Operacyjno-Śledczym Komendy Głównej Straży Granicznej.
3. Sprawozdanie z wykonania *Krajowego Planu Działania przeciwko Handlowi ludźmi na lata 2016-2018*, przygotowane przez Wydział ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.
4. Sprawozdanie z koordynacji postępowań, których przedmiotem jest handel ludźmi, za 2017 rok, opracowane w Departamencie ds. Przystępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej.
5. Wnioskowane informacje z zakresu realizacji przez komórki dw. z handlem ludźmi jednostek organizacyjnych Policji na potrzeby przygotowywanego w DAiPM MSWiA sprawozdania z wykonania *Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2016-2018 w 2017 r.*, opracowane w Wydziale do walki z Handlem Ludźmi Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji.
6. Raport *Trafficking in Persons 2017* przygotowane przez Departament Stanu USA.
7. Raport *Handel ludźmi w Polsce za rok 2016*, przygotowany przez DAiPM MSWiA.
8. *Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 roku* (Dz. U. z2009r. Nr 20, poz. 107) <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20090200107>.
9. *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar*, http://www.kcik.pl/doc/dyrektywa_2011_36_ue.pdf.
10. *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw, Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniająca Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przystępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne NZ*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>.
11. *Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przystępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dn.15 listopada 2000r*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20050180162>.
12. *Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytutki*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19520410278>.
13. *Konwencja Nr 182 przyjęta w Genewie dnia 17 czerwca 1999 roku Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz najgorszych form pracy dzieci*, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2004/s/139/1474>.
14. *Konwencja Nr 105 o zniesieniu pracy przymusowej, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1957 roku przez Konferencję Ogólną Międzynarodowej Organizacji Pracy*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19590390240>.

15. Krajowy Plan Działania (KPD) na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2020, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawa_czlowieka/krajowy_plan_dzialania_kpd_na_rzecz_wdrazania_wytycznych_onz_dotyczacych_biznesu_i_praw_czlowieka_na_lata_2017_2020;jsessionid=95BFCB84B34330B6A14A79A1C874B35B.cmsap1p.
16. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20130001650>.
17. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040640593>.
18. Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120000769>.
19. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20021971661>.
20. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970880553>.
21. Europejska Karta Społeczna, <https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/File/Spoeczne%20Prawa%20Czlowieka/EKS/Europejska%20Karta%20Spoeczna%20-%20tekst.pdf>.
22. Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, <https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/File/Spoeczne%20Prawa%20Czlowieka/Pakt/Pakt%20PL%20EN.pdf>.
23. Konwencja o prawach dziecka, <https://brpd.gov.pl/konwencja-o-prawach-dziecka>.
24. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120001169>.
25. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930610284>.

Do sporządzenia raportu wykorzystano również informacje dostępne m.in. na portalach internetowych: www.handelludzmi.eu na stronie KCIK www.kcik.pl, Fundacji La Strada www.strada.org.pl, Stowarzyszenia Po-MOC www.po-moc.pl oraz Europolu www.europol.europa.eu oraz w publikacjach wymienionych instytucji i organizacji.

Warszawa 2018

Materiał opracowano w Wydziale ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji